Landsbygds- och skärgårdsutveckling i Sveriges populäraste landsbygd

Underlag och nulägesanalys

September 2017

NORRTÄLJE KOMMUN

Innehållsförteckning

1. **Inledning** 4
1.1 Andra pågående processer 4
1.1.1 Översiktsplanearbetet 4
1.1.2 Parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande 5
1.1.3 Landsbygdsprogrammet 5
1.1.4 Leader Stockholmsbygd 5
1.1.5 Landsbygds- och skärgårdsstrategi för Stockholmsregionen . 5
1.1.6 Livsmedelsstrategi för Stockholms län 6
1.2 Befolkning 6
1.2.1 Befolkningsutveckling i skärgården 10
1.3 Områdesindelning 11

2. **Fysisk planering** 13
2.1 Strandskydd 14
2.2 Riksintressen och andra värden 14

3. **Bostäder** 15
3.1 Hyresrätter 16
3.1.1 Roslagsbostäder 16
3.2 Bostäder för unga vuxna 16
3.3 Bostäder för barnfamiljer 17
3.4 Seniorboende 17
3.5 Bostäder för deltidsboende 17

4. **Arbete** 18
4.1 Företagande på landsbygden 18
4.2 Förvärvsarbete uppdelat i olika branscher 18
4.3.De gröna näringarna 21

5. **Pendling** 23

6. **Kommunikationer** 26
6.1 Kollektivtrafik 26
6.2 Bil 29
6.3 Gång, cykel och moped 29
6.4 Skärgårdstrafiken 30
6.5 Vägar 32

7. **Förskola och skola** 33
7.1 Skolskjutsar 34
7.2 Gymnasieskola och vuxenutbildning 35
7.3 Den kommunala Kulturskolan 35
7.4 Barn & Utbildningsförvaltningens planer inför framtiden 35

8 **Sjukvård- och äldreomsorg** 36
8.1 Antalet äldre ökar 37
8.2 Kommunalförbundet Sjukvård & Omsorgs planer inför framtiden 38

9. **Socialtjänst m.m** ... 39

10. **Kultur och fritid** ... 40
10.1 Biblioteksverksamhet ... 41
10.2 Fritidsgårdar ... 41
10.3 Bad ... 42
10.4 Bygde- och hembygdsgårdar ... 43
10.5 Idrott ... 44
10.6 Kulturverksamhet ... 45
10.7 Framtidsplaner ... 45

11. **Övrig kommunal infrastruktur** ... 46
11.1 VA ... 46
11.1.1 Gemensamhetsanläggningar ... 47
11.1.2 Framtidsplaner VA ... 48
11.2 Elnät ... 49
11.3 Bredband ... 49
11.3.1 Kommunens mål ... 50
11.3.2 Kommunens stödjande åtgärder ... 51
11.3.3 Stöd till bredband på landsbygden ... 51
11.4 Närvärme ... 52
11.5 Gata-Park ... 52
11.6 Renhållning ... 52
11.7 Räddningstjänsten ... 52
11.7.1 Framtida utmaningar ... 53

12. **Statlig service** ... 54

13. **Näringslivsservice i Norrtälje kommun** ... 55
13.1 Besöksnäring ... 55
13.1.1 Marknadsföring ... 56
13.1.2 Visit Roslagen ... 56
13.1.3 Stockholm Archipelago ... 56

14. **Attraktionskraft och attraktionsfaktorer** ... 57
14.1 Kulturmiljön ... 57
14.2 Naturmiljön ... 57
14.3 Caféer, Restauranger, konferensanläggningar m.m ... 58
14.4 Tillgänglighet ... 58
14.5 Vandringsleder ... 58
14.6 Övernattning ... 58
14.7 Närservice ... 59

15. **Fritidshus** ... 60

16. **Demokrati och delaktighet** ... 61
16.1 Föreningar och kyrkor ... 61
16.2 Mötesplatser på landsbygden ... 62

17. **Integration** ... 63

1. Inledning

I det här underlaget ingår beskrivningar över de kommunala verksamhetsområdena samt även sammanfattningar över olika förvaltningars beslutade planer inför den närmaste framtiden.

Nulägesbeskrivningen har kompletterats med inspel hämtade från omvärlden, från rapporter från olika myndigheter och olika pågående projekt och inte minst olika former av statistik.

Detta underlag blir sannolikt aldrig helt komplett och färdigt. Nya beslut och inriktningar tillkommer kontinuerligt inom den kommunala verksamheten, nya statistikunderlag tillkommer vilket påverkar analyser m.m. och det finns även delmoment som kan utvecklas genom samverkan.

Det här innebär att arbetet med att komplettera och färdigställa detta kunskapsmaterial kommer att pågå dels parallellt med utvecklingen av programdokumentet men även under programmets genomförandetid.

Syftet är att dels sammanfatta vad som görs eller planeras samt att uppvisa en ”faktabank”.
Norrtälje kommun är komplex och unik, vad kommunen gör och vad kommunen fysiskt innehåller ger sina förutsättningar inför planerat förändringsarbete.

1.1 Andra pågående processer

Det pågår flera pågående processer som har betydelse för utvecklingen av landsbygden och skärgården i Norrtälje kommun. Här nedan följer några viktiga exempel:

1.1.1 ÖVERSIKTSPLANEARBETE

I december 2013 antog kommunfullmäktige ”Översiktsplan 2040”. En utgångspunkt i Norrtälje kommuns översiktsplan är att Norrtälje är en attraktiv del av Stockholmsregionen och för att upprätthålla det skall kommunen planera för en långsiktig hållbar tillväxt och utveckling genom bland annat att hela kommunen ska ges möjligheter att växa.

Översiktsplanen har visionen om att Norrtälje ska ha Sveriges mest populära landsbygd med attraktiva och hållbara livsmiljöer. I samband med fastställandet av inriktningsmål i mål och budget november 2016 beslutades att Norrtälje kommun ska skapa och synliggöra hållbara villkor och förutsättningar för landsbygden genom att ta fram ett landsbygds- och skärgårds- utvecklingsprogram. Detta skall innehålla mål och strategier som blir en viktig del av styrningen i kommunens långsiktiga tillväxtarbete.

Framtidsfrågor som översiktsplanen fokuserar på är:

- Norrtälje kommun ska integreras och utvecklas i takt med övriga Stockholmsregionen
- Kunskapsresultaten i skolan ska förbättras och utbildningsnivån ska höjas
- Ett gott företagsklimat ska öka delaktigheten på arbetsmarknaden och utveckla nya och befintliga företag
- Hela kommunen ska växa och nyproduktion av bostäder ska öka i attraktiva livsmiljöer med goda pendlingsmöjligheter
- Norrtälje stad skall stimulera tillväxt och bidra ytterligare till den positiva utvecklingen i hela kommunen.

En översiktsplan skall revideras minst en gång per mandatperiod. Revideringar kommer att beslutas av kommunfullmäktige senast år 2018. När en helt ny översiktsplan skall tas fram är ej beslutat ännu men ett nytt grundläggande programarbete ungefär vart 3-4:e mandatperiod är vanligt förekommande.
Den planerade reviderade översiktsplanen kommer preliminärt att kompletteras med tydligare riktlinjer för försvarets bullerstörda områden, kompletteringar kring vatten- och havsplanering samt uppmärksammande av småorternas (samlad bebyggelse) möjligheter till flexibilitet för boende och verksamheter (ej fastställt ännu).
Ett av fullmäktige antaget program för landsbygds- och skärgårdsutveckling skulle kunna vara ett tematiskt tillägg till ÖP. Se även kapitel 2, ”Fysisk planering”.

1.1.2 PARLAMENTARISKA LANDSBYGDSKOMMITTÉNS SLUTBETÄNKANDE

Regeringen tillsatte under 2015 en parlamentarisk kommitté för att utveckla en sammanhållen nationell politik för Sveriges landsbygder. I januari 2017 lämnade kommittén sitt slutbetänkande (SOU 2017:1). Det övergripande målet i slutbetänkandet är ”En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd”. I slutbetänkandet presenteras även tre övergripande perspektiv:

- Likvärdiga förutsättningar för medborgarna att arbeta, bo och leva i landsbygderna.
- Öka landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagsamhet och sysselsättning på ett långsiktigt, hållbart sätt.
- Öka landsbygdernas möjligheter att bidra till en positiv utveckling av samhällsekonomin.

Av de 75 konkreta åtgärdsförslagen från kommittén är det ett antal som är mer eller mindre predestinerade direkt till Norrlands inland eller andra mindre gles- eller landsbygdskommuner men en stor del av de åtgärdsområden som berörs berör landsbygden i hela landet.

Norrtälje kommuns remissvar finns att läsa på www.norrtalje.se/landsbygd

1.1.3 LANDSBYGDSPROGRAMMET

Landsbygdsprogrammet är ett sjuårigt EU-program (administreras av jordbruksverket) som ger aktörer och entreprenörer på landsbygden möjlighet att söka bidrag för att starta eget företag, utvidga sitt företag eller höja kompetensen i sitt företag. Det nuvarande landsbygds-programmet gäller perioden 2014 - 2020.

I Stockholms län är följande områden prioriterade: stärkt konkurrenskraft, innovation, närproduktion och lokal marknad, samverkan, minskat växtnäringsläckage, öppet odlingslandskap, ekologisk produktion samt klimatanpassning och minskad klimatpåverkan.
Stöd kan även ges till viss bredbandsutbyggnad. Se avsnittet 10.3.3 i detta dokument.

1.1.4 LEADER STOCKHOLMSBYGD

I Norrtälje kommun finns det möjlighet att på landsbygden och i skärgården få stöd för landsbygdsprojekt genom Leader Stockholmsbygd. Detta Leader-område omfattar skärgården i hela Stockholms län plus Östhammar och del av tillhörande kustkommuner mellan Östhammar och Nynäshamn. I Norrtälje kommun ingår alla orter och områden förutom Norrtälje stad.

Leader Stockholmsbygd, med sitt kontor i Norrtälje, arbetar för en livskraftig landsbygd och skärgård. Bakom finansieringen av Leader Stockholmsbygd står EU och deltagande kommuner. Organisationer och företag kan söka stöd under programperioden (2014-2020) för att främja något av följande fyra insatsområden:

- En attraktiv bygd att bo och verka i
- En attraktiv bygd att besöka
- Lokala livsmedel i samspel med marknader i närområdet
- En god miljö och ökad hållbarhet

Små lokalt förankrade projekt i uppstartsfas kan även få hjälp med att ta fram underlag till en bredbandsansökan genom Leader-programmet. Eget ideellt arbete kan vara del av medfinansieringen.

För mer information hänvisas till www.leaderstockholmsbygd.se

1.1.5 LANDSBYGDS- OCH SKÄRGÅRDSSTRATEGI FÖR STOCKHOLMSREGIONEN

Stockholms läns landsting arbetar för närvarande med en regionövergripande landsbygds- och skärgårdsstrategi för Stockholmsregionen. Strategin är kopplad till den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2050, och syftar till att stärka möjligheten att bo och verka på landsbygden och i skärgården i Stockholms län. Strategins mål år är 2030.
Kommunens remissvar som lämnas under hösten 2017 kommer att läggas ut som bilaga på kommunens hemsida (norrtalje.se/landsbygd).

1.1.6 LIVSMEDELSSTRATEGI FÖR STOCKHOLMS LÄN

Länsstyrelsen i Stockholms län arbetar för närvarande med att ta fram en regional livsmedelsstrategi, som berörs vidare i senare kapitel (läs mer i kapitel 4.3 ”De gröna näringarna”).

1.2 Befolkning

Det bor ungefär 30 000 personer på landsbygden i Norrtälje kommun om man går på tidigare glesbygdsverkets landsbygdsdefinition om att till landsbygd räknas allt boende upp till orter med 3000 invånare. Detta program omfattar även Rimbo och Hallstaviks tätorter som tillsammans har drygt 9400 invånare.

Totalt är antalet tätorter för närvarande 21 (Endast 4 kommuner i riket har fler).
37 procent av befolkningen bor utanför tätorter med en by-rikedom som är unik. Det har exempelvis identifierats 114 orter med någon form av SCB-statistik genom åren vilket är högst i landet. I Sveriges geografiska databas återfinns 572 bynamn inom Norrtälje kommun.

13 procent av befolkningen bodde i så kallade småorter år 2015 (94 st.), 24 procent på ren landsbygd och cirka 14 procent i tätorter med mindre än 3000 invånare.

Det är en ovanligt låg befolkningsandel som bor i kommunens huvudort, Norrtälje stad, 33 procent år 2015 (30 procent år 2010), endast Kungsbacka kan uppvisa lägre andel bland Sveriges 60 största kommuner (år 2010).

Norrtälje stad är, för att exemplifiera detta, endast den 21:a största tätorten i länet, och den 82:a största tätorten i riket trots kommunens relativt stora befolkning (38:e största kommunen i landet och den 11:e största i länet).

Definitioner

SMÅORT
Ort med sammanhängande bebyggelse med 50-199 invånare med max 150 meter mellan husen och högst 50 procent fritidshus.

TÄTORT
Ort med sammanhängande bebyggelse med minst 200 invånare, med max 200 meter mellan husen och högst 50 procent fritidshus.

Källa: SCB 2012.

FOLKMÄNGD OCH BEFOLKNINGSFÖRÄNDRINGAR EFTER FÖRSAMLINGAR

OMRÅDE	2005	2010	2015	BEFOLKNINGS-FÖRÄNDRING 2005-2015	PROCENT
NORRTÄLJE SERVICEOMRÅDE					
Norrtälje- Malsta f: g Lohärad	16 647	17 643	19 142	+ 2495	+ 15
Lohärad	537	556	538	+ 1	0
Estuna och Söderby-Karl	2344	2505	2632	+ 288	+ 12
Roslagsbro- Vätö	2472	2662	2670	+ 198	+ 8
Rådmansö	2037	2014	2063	+ 26	+ 1
Frötuna	2348	2622	2885	+ 537	+ 23
Total folkmängd	26385	28002	29930	+ 3545	+ 13
Exkl. Norrtälje- Malsta f: g.	9738	10359	10788	+ 1050	+ 11
Exkl. Norrtälje- Malsta men inkl. Blidö	10942	11506	11980	+ 1038	+ 9
Antal fritidshus			6292		
Antal fritidshus inkl. Blidö			9919		
BERGSHAMRA SERVICEOMRÅDE					
Blidö (delar ingår i Norrtälje serviceområde)	1204	1157	1192	– 12	– 1
Länna (inkl. Bergshamra)	2906	2874	2967	+ 61	+ 2
Riala	1296	1334	1404	+ 108	+ 8
Total folkmängd	5406	5365	5563	+ 157	+ 3
Exkl. Blidö församling	4202	4208	4371	+ 169	+ 4
Antal fritidshus			7240		
HALLSTAVIK SERVICEOMRÅDE					
Haverö-Edebo (inkl. Hallstavik)	6554	6438	6474	– 80	– 1
Ununge	634	632	649	+ 15	+ 2
Total folkmängd	7188	7070	7123	– 65	– 1
Exkl. Hallstavik tätort	3900	3765	3792	– 108	– 3
Antal fritidshus			2423		
RIMBO SERVICEOMRÅDE					
Rimbo	5948	6020	6179	+ 231	+ 4
Edsbro	1295	1245	1196	– 99	– 8
Husby, Skederid, Rö	1994	2085	2176	+ 182	+ 9
Gottröra	721	679	735	+ 12	+ 2
Fasterna	1242	1171	1205	– 37	– 3
Närtuna	587	618	652	+ 65	+ 11
Total folkmängd	11787	11800	12143	+356	+3
Exkl. Rimbo tätort	5839	5780	5964	+125	+2
Antal fritidshus			1629		

OMRÅDE	2005	2010	2015	BEFOLKNINGS-FÖRÄNDRING 2005-2015	PROCENT
ÄLMSTA SERVICEOMRÅDE					
Väddö och Björkö- Arholma	3453	3486	3579	+ 126	+ 4
Singö	377	343	330	– 47	– 12
Total folkmängd	3830	3829	3909	+ 79	+ 2
Antal fritidshus			4306		
Varav Singö			891		
Totalt Norrtälje kommun	54 596	56 080	58 669	+ 4073	+ 7
Antal fritidshus			25517		

Tabell ovan: Folkmängd och befolkningsförändringar efter serviceområdens församlingar. Statistik hämtad från SCB. Egen bearbetning.

Tabell nedan: Befolkningsförändringar uppdelade i kommunens serviceorter samt olika kategorier. Helår 2005, 2010 & 2015. Källa: SCB. BEFPAK.

TÄTORTER	2005	2010	2015	BEFOLKNINGS-FÖRÄNDRING 2005-2015	PROCENT
Norrtälje stad	16 517	17 530	19 365*	+ 2848	+ 17
Rimbo	4606	4629	4882	+ 276	+ 6
Hallstavik	4530	4476	4536	+ 6	0
Bergshamra inkl. Hästängen och Mora	1104	1061	1262	+ 158	+ 14
Älmsta	923	1094	1376	+ 453	+ 49
Total folkmängd	27680	28790	31421	3741	+ 13

* Östhamra tätort slogs ihop med Norrtälje 2015
** Förändringarna avseende Bergshamra delvis beroende på att Hästängen och Mora ses som en del av Bergshamra och därmed ändrade statistikgränser

OMRÅDESTYP	2005	2010	2015	BEFOLKNINGS-FÖRÄNDRING 2005-2015	PROCENT
Övriga tätorter (10-15 st.)	3374 (10)	3596 (11)	5682 (15)	+ 2308	+ 68
Småorter (65-94 st.)	5968	6036	7771	+ 1803	+ 30
Övrig landsbygd	17574	17658	13795	– 3779	– 21
Total befolkning på landsbygden*	28943	29445	30291	+ 1348	+5
Totalt	54596	56080	58669	+ 4073	+ 7

* alla tätorter med en befolkning upp till 3000 personer inräknade

Statistiken ovan visar tydligt en utveckling med förtätningar på landsbygden. Dessa förtätningar blir en så kallad småort som så småningom blir en tätort. Antalet småorter totalt har ökat med 29 sedan år 2005 trots att 5 småorter blivit tätort. Det finns även en utveckling att kommunens större tätorter ökar genom att småorter och mindre tätorter växer samman med den större orten. Norrtälje och Bergshamra är aktuella exempel på detta. Att befolkningen på övrig landsbygd minskat så tydligt i statistiken ovan mellan 2010 och 2015 har sin förklaring i just hur statistik mäts. Totalt har landsbygdsbefolkningen ökat med ungefär 5 procent mellan år 2005 och 2015. Det är dock numera en lägre ökningstakt procentuellt jämfört med åren 1991 och 2005 då befolkningsökningen för Norrtäljes landsbygd uppgick till 24 procent.

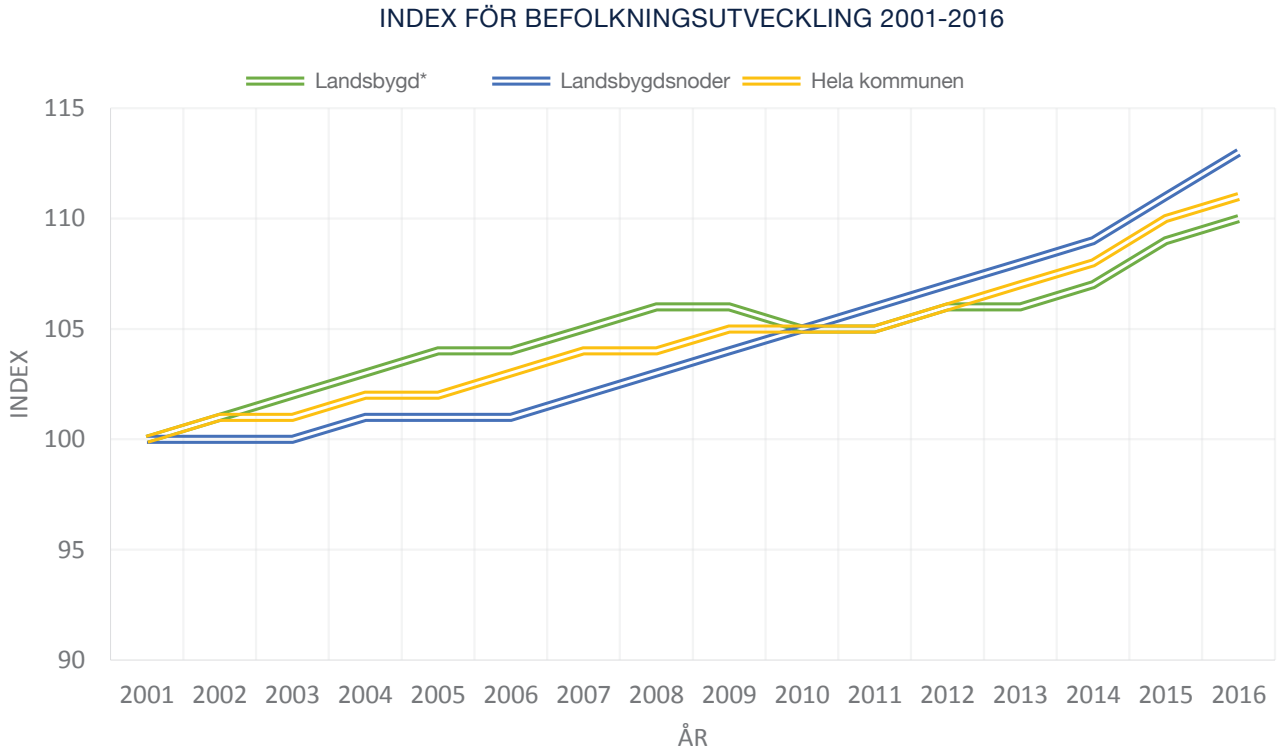

Befolkningsutveckling mellan 2001 och 2016 efter landsbygd, landsbygdsnoder och hela Norrtälje kommun. Statistik hämtad från SCB. Egen bearbetning.

** Med landsbygd avses alla orter med en befolkning upp till 3000 invånare och landsbygden däromkring.*

Landsbygdens befolkningsutveckling avgörs av hur flyttnetto och födelsenetto utvecklas. Födelsenettot avgörs till stor del av den demografiska åldersstrukturen och flyttnettot av att det dels byggs nytt och dels att det finns tillgängliga bostäder dels för de som vill flytta in, men även för de som önskar byta bostad.

Efterfrågan för nytt boende styrs förutom sociala orsaker, prisnivåer och ekonomisk utveckling av hur bl.a. följande faktorer förmår attrahera:

- Varierat boende i attraktiva miljöer
- God miljö
- Möjlighet till en hållbar livsstil
- Ett varierat och hållbart näringsliv
- Grundläggande service och infrastruktur
- Goda kommunikationsmöjligheter
- Utbyggt bredbandsnät
- Lokalt hållbart engagemang
- Attraktivt utbildningsutbud
- Attraktivt fritidsutbud

Detta kommer på olika sätt att belysas i programarbetet.

Antalet villor på Norrtäljes landsbygd är grovt uppskattat minst 10 000. Det finns anledning att anta att en betydande del av dessa kan komma att byta ägare inom de närmaste 10 åren, under förutsättning framförallt att annat boende kan hittas. Det här skulle sannolikt innebära en utveckling mot större hushåll vilket i sin tur ger en betydande befolkningsökning. Om det nya boendet för de som säljer sitt småhus, i form av t.ex. boende i nyproducerade lägenheter, framförallt blir inom Norrtälje kommun, blir effekterna än större för kommunens befolkningsutveckling.

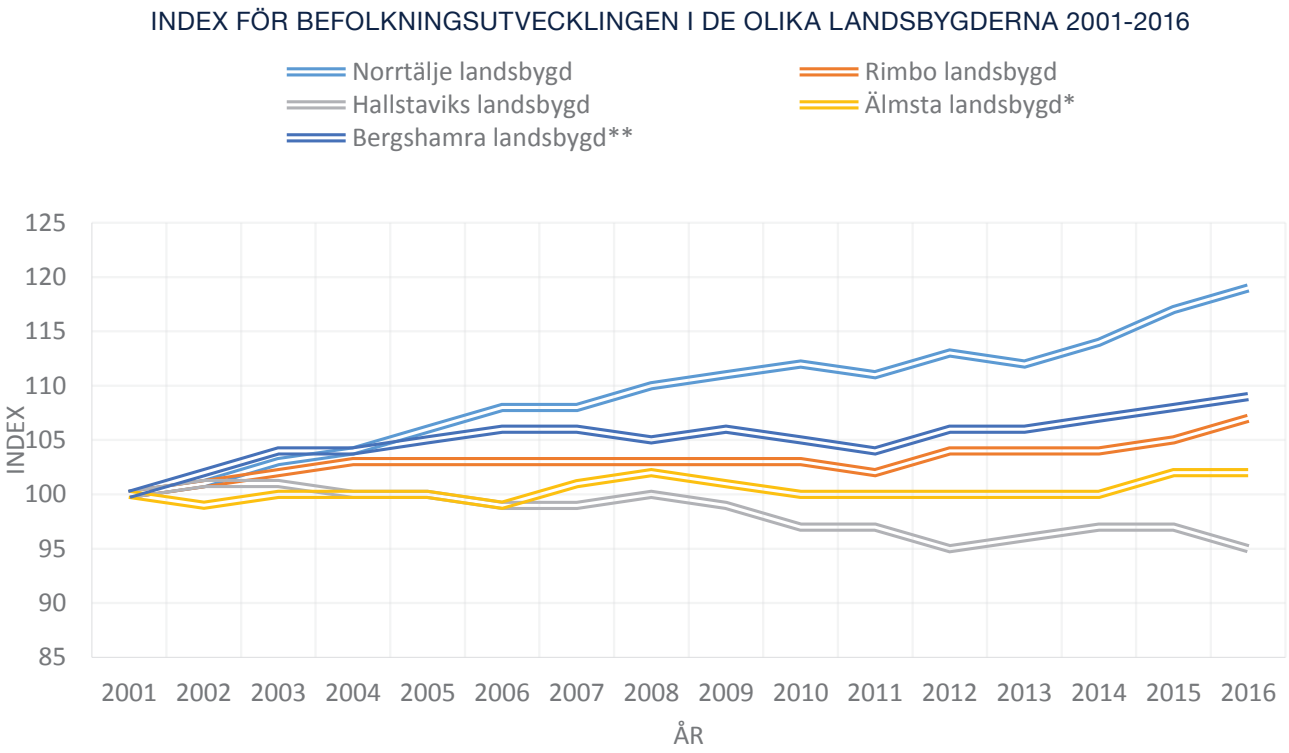

Befolkningsutveckling i de olika landsbygderna i Norrtälje kommun mellan 2001 och 2016. Statistik hämtad från SCB. Egen bearbetning.

** Älmsta inräknat ** Bergshamra inräknat*

1.2.1 BEFOLKNINGSUTVECKLING I SKÄRGÅRDEN

Antalet personer som bor på öar eller i skärgårdsområden i Norrtälje kommun uppskattades 2014 till cirka 4400 personer. Befolkningen har i dessa områden minskat med ungefär 5 procent sedan 2001.

Skärgårdsbefolkningen blir allt äldre vilket bland annat har inneburit att andelen över 65 år ökat kraftigt. I länet, och sannolikt är situationen densamma i Norrtälje, står denna befolkningsgrupp för minst 1/3 av befolkningen.

Av skärgårdens 4400 personer är det cirka 1300 personer som bor på öar utan fast landförbindelse. Yxlan, Blidö och Högmarsö som har bilfärjeförbindelser står för cirka 1000 av dessa (ca 77 procent). Övriga personer (276 st. 2016) är

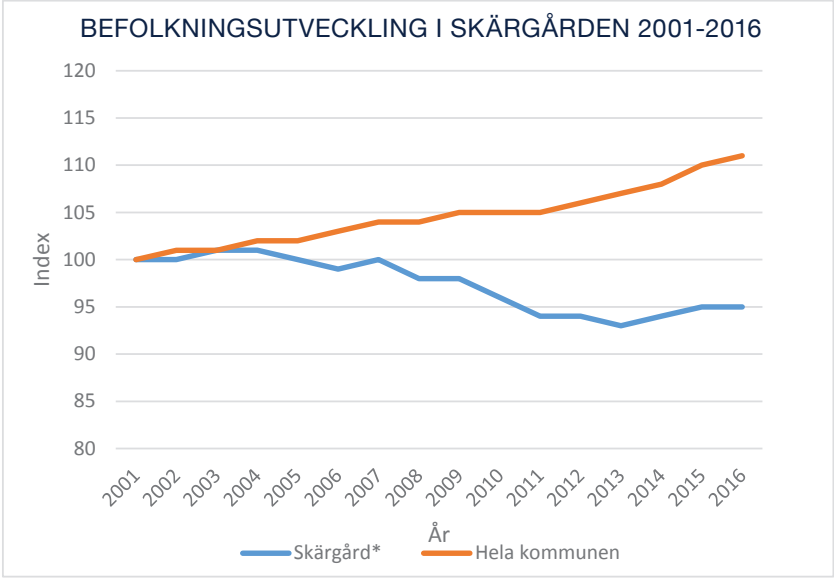

Befolkningsutveckling i skärgården respektive hela Norrtälje kommun mellan 2001 och 2016. Statistik hämtad från SCB. Egen bearbetning.
** I statistiken räknas befolkning på öar i Norrtälje kommun.*

fördelade på 26 öar varav Arholma,
Tjockö, Gräskö, Harö och Söderöra står för cirka 60 procent. Nettoinflyttningen på öarna är svagt positiv men födelsenettot negativt.

På de 26 bebodda öarna som saknar färjeförbindelser finns totalt drygt 1700 fritidshus. Det betyder att av 14 fastigheter är 13 fritidshus, grovt räknat.
Hur stor del av dessa fritidshus som är bebodda t.ex. mer än 100 dagar per år är oklart men totalt i kommunen uppskattas att ungefär 30 procent av kommunens fritidshus bebos så frekvent att man tecknat helårsabonnemang för sophämtning.

Många öar saknar åretruntbefolkning men har fritidshus. Hur många sådana öar det finns är oklart men sannolikt ett stort antal. Antalet kustnära fritidsbostäder i skärgårdsområdet totalt uppskattas till cirka 13 000. Räknar man alla församlingar i havsområdet blir antalet fritidshus ungefär 21 500.

1.3 Områdesindelning

I Norrtälje kommun som till ytan är länets överlägset största har det uppstått en struktur där många orter på olika sätt stöder och kompletterar Norrtälje stad med ett brett utbud av service. I Norrtälje kommun är det tätorterna Rimbo, Hallstavik, Älmsta och Bergshamra förutom Norrtälje stad som ska ses som så kallade landsbygdsnoder.

Till dessa orter ligger den största delen av landsbygden inom 30 minuters restid. Med så relativt korta avstånd, kombinerat med bra kommunikationer, kan landsbygden ses om delar av en helhet, som ”stadsdelar” i en stad.

Avståndet från Rimbo, Hallstavik, Älmsta och Bergshamra in till Norrtälje stad varierar mellan 15 - 35 minuter. Det finns även orter utanför kommungränsen som tillhandahåller olika typer av basservice till invånarna.

Är man boende på öar utan fast landförbindelse förlängs restiderna väsentligt.

För att beskriva kommunen med bl.a. alla servicefunktioner, olika typer av statistik m.m. samt som stöd för till exempel analyser kring tillgång och närhet till olika servicefunktioner delas kommunen upp i 5 serviceområden utifrån landsbygdsnodernas ”omland” (Norrtälje, Hallstavik, Rimbo, Älmsta och Bergshamra). Det som avgjort den geografiska uppdelningen är församlingsgränserna.

Ovan: Karta 1 visar indelning av landsbygdsnoderna Norrtälje, Rimbo och Bergshamra. Egen bearbetning.

En gränsdragning blir gärna statisk och teoretisk, administrativa gränser är osynliga för invånarna och överensstämmer inte alltid med hur verkligheten ser ut. Detta får mer ses som ett pedagogiskt grepp för att sammanfatta och beskriva. De geografiska områden där gränsdragningsproblematiken är mest uppenbara är Blidö församling samt delar av Länna församling som till vissa delar mer ser Norrtälje som sin landsbygdsnod än Bergshamra. Andra församlingar där den geografiska indelningen inte är självklar är Singö, delar av Söderbykarls församling samt delar av Lohärad och Husby-Sjuhundra församlingar. I kommunens västra delar är det antagligen även så att orter utanför kommungräns har service- eller nodfunktioner för befolkningen.

Förutom landsbygdsnoder finns det i respektive områden ytterligare olika nivåer av orter med varierande servicefunktioner. Nästa nivå ”under” landsbygdsnoder har fått benämningen serviceorter. Här finns ofta skolor, livsmedelshandel, matservering och viss övrig handel. Därutöver finns ytterligare ett antal byar/samhällen med betydelse för landsbygdens utveckling med olika serviceutbud. Inte minst skärgårdssamhällen som sommartid oftast har högre serviceutbud. I den kommunanalys som gjorts och som kontinuerligt kommer att utvecklas har totalt minst 120 samhällen/byar identifierats som viktiga ingredienser för landsbygdens utveckling i kommunen. Mer utförliga beskrivningar över respektive serviceområden återfinns i bilaga 2.

Ovan: Karta 2 visar indelning av landsbygdsnoderna Hallstavik och Älmsta. Egen bearbetning.

2. Fysisk planering

Landsbygden i Norrtälje kommun består av tätorter, småorter, byar, kyrkbyar och ren landsbygd. I många ursprungliga fritidshusområden och småorter har det skett en permanentning av fritidshus vilket varit en starkt bidragande orsak till befolkningsökningen på landsbygden.

Många av orterna har pekats ut som utvecklingsbara för fortsatt bostadsbebyggelse i den övergripande samhällsplaneringen, så som skett i kommunens översiktsplan (Översiktsplan 2040), framförallt områden i goda kommunikations- och pendlingslägen.

Ett önskemål som ofta framförs är att detaljplanläggning, inte minst i mindre samhällen eller fritidshusområden, görs med mer flexibilitet i planerna vilket dock kan försvåra såväl antagandeprocess som bygglovsprocess utifrån lagstiftningens intentioner och ramverk.

Målgrupperna och därmed behoven för bostadsplanering är mer varierande på landsbygden jämfört med i ett villaområde i staden. Beroende på bland annat utformning, omfattning och läge görs alltid en prövning huruvida en detaljplan eller detaljplaneändring krävs eller om det är möjligt att bevilja bygglov utan att detaljplan krävs.

Efterfrågan och behovet av nya eller reviderade detaljplaner samt behov av insatser för översiktlig planering som stöd för kommande detaljplaneläggning är stort och bedömningen är att så kommer att vara fallet många år framöver. Brist på resurser har inneburit prioriteringar kring start av detaljplaneprocesser vilket även medfört kötider. Resurser för proaktivt planarbete på mindre orter (det vill säga upprättande av detaljplan med kommunal finansiering initialt) är begränsade. Idag används relativt stora resurser för så kallade frimärksplaner, till exempel för utökade byggrätter för enstaka fastigheter. För områden som saknar detaljplan är bygglovshanteringen och principer kring detta avgörande för exploateringsmöjligheter på kortare sikt.

Framtagande av detaljplaner i framförallt tätorter underlättas väsentligt om det finns så kallade fördjupade översiktsplaner (FÖP) som är uppdaterade och aktuella. Om sådana saknas kan länsstyrelsen komma att ställa krav på olika typer av utredningar och konsekvensanalyser vilket avsevärt kan förlänga och fördyra detaljplaneprocceser. En FÖP ska visa hur kommunen långsiktigt tänker sig en utveckling av till exempel en tätort och på olika sätt motivera och analysera detta.

Det finns fördjupade översiktsplaner (FÖP) för stora delar av Norrtälje stad samt för Rimbo, Hallstavik, Älmsta, Svanberga, och Edsbro. 2005 antog fullmäktige en fördjupad översiktsplan för skärgården. En FÖP för Rådmansö har påbörjats men avbrutits. Förutom detta finns det en ”bryggplan” uppdaterad 2013 samt en plan för utbyggnad av cykelvägar.

Behovet att ha aktuella eller nya fördjupade översiktsplaner bedöms i nuläget som störst för i prioritetsordning Rimbo (revidering), delar av Norrtälje stad, Bergshamra (ny) och Rådmansö (ny).

Detaljplaner finns i många orter där det saknas fördjupade översiktsplaner samt även i ett stort antal fritidshusområden, inte minst på Rådmansö.

I Norrtälje kommun med sin långa Östersjökust finns möjlighet att peka ut LIS-områden d.v.s. områden för utveckling i strandnära lägen vilket skulle öppna nya utvecklingsmöjligheter, både för boende och för företagande. Detta har kommunen inte ännu använt sig av.

Nästa revidering av översiktsplan för hela Norrtälje kommun är planerad till 2017-18.
I den planeras ingå riktlinjer för försvarets bullerstörda områden, vatten- och havsplanering och småorternas (samlad bebyggelse) möjligheter till flexibilitet för boende och verksamheter (ej fastställt ännu). Parallellt med detta har en bostadsförsörjningsstrategi tagits fram (skall behandlas av fullmäktige augusti 2017).

Kontinuerligt pågår översyner av strategiska riktlinjer för t.ex. Norrtälje stad såsom grönstrukturstrategi, parkeringsstrategi m.m.

Ett av fullmäktige antaget program för landsbygds- och skärgårdsutveckling skulle kunna vara ett tematiskt tillägg till Översiktsplanen.

2.1 Strandskydd

I Norrtälje kommun, med sin flikiga långa Östersjökust, drygt 13 000 öar, 132 insjöar (större än 1 ha) och många vattendrag är den areal som omfattas av det allmänna strandskyddet stort (100 meter). Undantag från det allmänna strandskyddet finns framförallt inom de större tätorterna. Förutom det allmänna strandskyddet finns 107 olika sammanhängande strandområden som omfattas av det så kallade utökade strandskyddet, vilket i Stockholms län är bestämt att omfatta 300 meter.

Den senaste översynen av det utökade strandskyddet överklagades år 2015 av Norrtälje kommun framförallt med hänvisning till att lagtexten kring detta inte med automatik innebär en 300-metersgräns om strandskyddet utökas men regeringen valde 2016 att godkänna länsstyrelsens beslut.

Byggnader som redan tillkommit, från framförallt 60-talet och tidigare, omfattas inte vilket inneburit att det finns många såväl fritids- som åretrunt hus med strandnära lägen längs strandområden och på öarna. Många plan- och bygglovsärenden handlar om hantering av byggnationer i strandnära lägen vilket ofta får olika typer av konsekvenser.

2.2 Riksintressen och andra värden

Områden som är av riksintresse bedöms vara betydelsefulla för hela landet och utses för sitt bevarandevärde eller för att säkerställa en användning.
I Norrtälje kommun finns följande riksintressekategorier representerade:

- Riksintresse för samlade natur- och kulturvärden (hela kustområdet)
- Riksintresse för naturvård (22 områden)
- Natura 2000 (107 områden)
- Riksintressen för kulturminnesvård (26 områden)
- Riksintressen för friluftsliv (3 områden)
- Riksintressen för vindbruk (2 områden)
- Riksintressen för kommunikation
- Riksintresse för industriell produktion (Hallstaviks pappersbruk)
- Riksintressen för sjöfart (hamnar och farleder)
- Riksintressen för totalförsvaret (4 områden)
- Riksintressen för yrkesfisket (2 områden)
- Riksintresset Arlanda påverkar kommunens västra delar genom dess influensområde för buller

Förutom dessa finns andra bestämmelser i lagstiftningen (miljöbalken) som på olika sätt skyddar områden och objekt:

- Strandskydd (Se föregående avsnitt)
- Ekologiskt särskilt känsliga områden (Miljöbalken 3 kap 3 §)
- Stora opåverkade områden (3 kap 2 §). (4 områden).
- Biologisk mångfald och hotade arter
- Skyddade områden
- Övriga områden med högt naturvärde
- Landskapsbildskydd (19 områden).
- Naturreservat (93 reservat)
- Nationalpark (Ängsö)

Dessa områdens förekomst är också det främsta motivet till att kommunen har så stort antal områden med utökat strandskydd.

Norrtälje kommun, i kraft av sin storlek och karaktär, inrymmer länets absolut största bestånd av värdefulla eller skyddsvärda mark- eller vattenområden. Att de finns är ett uttryck för hur mycket som finns som är attraktivt utifrån diverse aspekter vilket hela kommunen har nytta av. Bostadsbyggande räknas inte som riksintresse och med sitt geografiska läge är exploateringstrycket stort vilket kan leda till ”konflikter” som uppstår mellan olika intressen.

Enligt Miljöbalken ska områden av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. En delvis pedagogisk fråga då t.ex. ett riksintresse inte med automatik innebär ett förbud utan skall ses som ett uttryck för att särskilda hänsyn skall tas, t.ex. genom placering, utformning och så vidare.

En statlig utredning har nyligen gjort en översyn av riksintresseverktyget, regeringskansliet handlägger frågan för närvarande. Norrtälje kommun har lämnat remissvar.

3. Bostäder

Enligt diverse studier är ett brett utbud av lämpliga bostäder viktigt för att göra ett område attraktivt. Det är framförallt de delar av kommunen som har ett varierat landskap som är attraktiva. Tillgång till naturområden, närhet till, kust, vatten och skärgård, närhet till staden eller närhet till ett lokalt centrum med skola och äldreomsorg samt närhet till bra kommunikationsleder är viktiga faktorer för att göra en ort attraktiv för boende.

För att bygga bostäder behövs tillgång till lämplig mark. Kommunens markinnehav har minskat kontinuerligt sedan 90-talet, och för byggande på landsbygden är det i huvudsak privat mark som använts.

En levande landsbygd är beroende av att unga vuxna och barnfamiljer kan etablera sig där. Det som kan påverka bostadsmarknaden på landsbygden är bland annat följande:

1. Det är brist på en varierad bostadsmarknad, med olika upplåtelseformer, anpassad för olika kategorier av boende.

2. Prisnivåerna på såväl befintliga som nybyggda hus har ökat relativt kraftigt i kommunen, framförallt i de centrala och södra delarna vilket försvårar för framförallt yngre att få lån samt klara de kostnader detta innebär.

3. Äldre personer är friska upp i hög ålder och vill bo kvar så länge som möjligt i sin hemmiljö. Generationsväxlingen på bostadsmarknaden påverkas av detta samtidigt som det är viktigt ur bl.a. ett folkhälsoperspektiv att så är fallet.

4. Frånvaron av eller avståndet till servicefunktioner kan bli hämmande faktorer för olika ”målgruppers” val av etableringsort.

Det är bedömningen att det är framförallt för två grupper som lämpliga bostäder saknas. Dels för unga vuxna, men även för äldre som vill sälja sitt hus men bo kvar på orten, i mindre yta, slippa trappor och så vidare.

Den nyligen införda lagstiftningen kring kommuners skyldighet att ordna bostäder till nyanlända med uppehållstillstånd har dessutom inneburit att ytterligare en målgrupp har tillkommit som också konkurrerar om boenden som blir tillgängliga.

Bostadsrättsföreningar (BRF) finns i stor utsträckning i Norrtälje stad men även vanligt förekommande i Rimbo. Bostadsrättsföreningar finns även i andra områden som Hallstavik, Älmsta och Blidö.

Den genomsnittliga storleken på hushållen varierar i olika delar av kommunen. På landsbygden bor i genomsnitt 2,16 personer per hushåll, vilket kan jämföras med i Norrtälje stad där motsvarande siffra är 1,98. Den genomsnittliga hushållsstorleken i kommunen i sin helhet är 2,12 personer per hushåll.

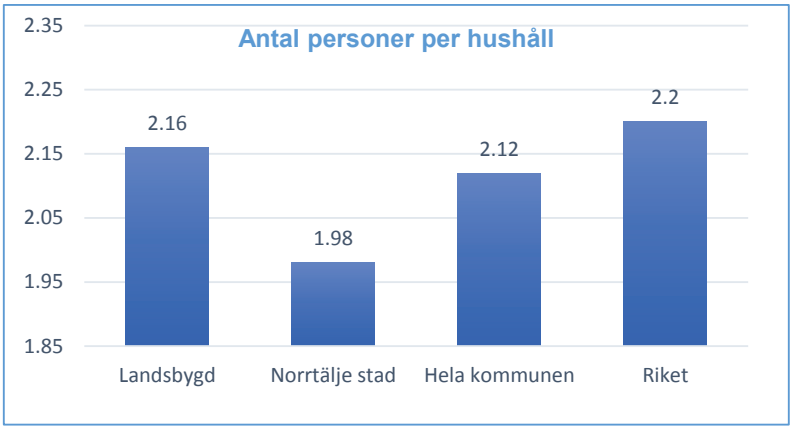

Antal personer per hushåll i Norrtälje kommun och riket 2015. Statistik hämtad från SCB. Egen bearbetning.

En förklaring till den skillnad som finns i den genomsnittliga storleken på hushåll kan delvis förklaras av olika boendeformer på landsbygden och i de större tätorterna. På landsbygden bor ungefär nio av tio hushåll i småhus, samtidigt som det i huvudorten Norrtälje stad är ett av fem hushåll som bor i småhus. I tätorterna Rimbo och Hallstavik är andelen högre, där närmare vartannat hushåll bor i småhus.

Istället är andelen hushåll i flerbostadshus betydligt lägre på landsbygden (6 procent), vilket i de största tätorter-

na är betydligt vanligare. I Norrtälje stad bor ungefär sju av tio hushåll i ett flerbostadshus, i Rimbo och Hallstavik utgör flerbostadshusen ungefär hälften av totala antalet hushåll.

Det finns även stora skillnader i upplåtelseformerna för bostäderna på landsbygden och i de största tätorterna. Som en följd av att majoriteten av hushållen på landsbygden är småhus, har de flesta hushållen äganderätt på sin bostad. Nästan nio av tio hushåll har äganderätt på sina bostäder (88 procent), samtidigt som hyresrätter och bostadsrätter är mindre förekommande. I kommunen i sin helhet bor 62 procent i småhus, 13 procent i hyresrätt och 25 procent i bostadsrätt.

UPPLÅTELSEFORMER FÖR HUSHÅLL PÅ LANDSBYGDEN

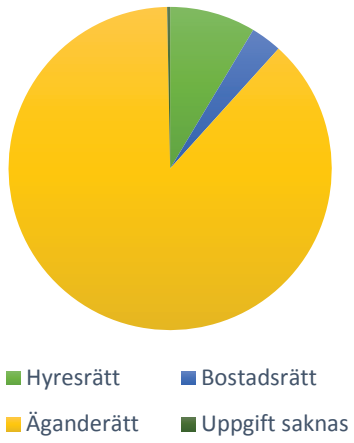

Hushållens upplåtelseformer på landsbygden 2014. Statistik hämtad från SCB. Egen bearbetning

BOENDEFORMER PÅ LANDSBYGDEN

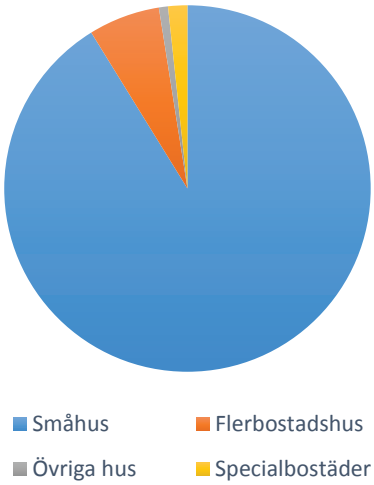

Boendeformer på landsbygden 2014. Statistik hämtad från SCB. Egen bearbetning

3.1 Hyresrätter

Uppgifter kring andelen boende i kommunen som bor i hyresrätt varierar mellan 12 – 15 procent. Andelen i länet är 37 procent (i riket 24 procent). Andelen hyresrätter i nyproduktion de senaste 10 åren bedöms vara lågt.

3.1.1 ROSLAGSBOSTÄDER

Kommunens bolag AB Roslagsbostäder (RB) äger och förvaltar knappt 2200 hyreslägenheter totalt i kommunen varav cirka 52 procent av beståndet år 2016 fanns i Norrtälje stad, cirka 24 procent i Hallstavik samt 23 procent i Rimbo. I Älmsta fanns 30 lägenheter. Totalt bedöms RB:s bestånd motsvara minst cirka 60 procent av totalt hyresrättsbestånd i kommunen.
22 procent av RB:s lägenheter är mindre än 2 rum och kök (ca 530 st.), 40 procent är 2 RoK (ca 830) och 29 procent 3 RoK (ca 600). Alla lägenheter är lätta att hyra ut då efterfrågan är stor vilket inneburit långa kötider och marklägenheter efterfrågas särskilt. Antalet bostäder som erbjuds extern kö uppgår till cirka 50 per år (exklusive nyproduktion) vilket är betydligt mindre än efterfrågan vilket skapat en bostadsbrist. Särskilt stor är bristen i Norrtälje stad, med mycket långa kötider.

RB verkar under marknadsmässiga förhållanden och bolagets möjligheter att investera i nya lägenheter regleras av ägardirektiv och fullmäktigebeslut. Bolaget har tidigare haft bestånd i flera mindre orter som sålts till privata fastighetsbolag.

3.2 Bostäder för unga vuxna

Unga vuxna efterfrågar ofta hyresrätter eller bostadsrätter. Bostäder med 1-3 rum är generellt mest attraktiva för denna kategori. Befolkningspyramidens midja, d.v.s. färre 20-30 åringar kan delvis förklaras av att de flyttar bort från kommunen för att utbilda sig på annan ort. En annan förklaring till utflyttningen från landsbygden kan vara att det saknas lämpliga bostäder för dem som ännu inte vill köpa hus. Storstadens attraktionskraft spelar också in, men bostadssituationen i Stockholmsregionen är nu så ansträngd så att sannolikt hämmas flyttrörelser.

Detta har uppmärksammats i många orter. T.ex. i förslaget till utvecklingsplan för Singö (2008) föreslogs byggande av hyresbostäder för yngre som återvänder efter slutförda studier och/eller bilda familj, men som ändå inte är redo att äga egen fastighet. Även i utvecklings-program för Väddö framgår förslag på att hyresrätter med en låg hyra behövs som alternativ på bostadsmarknaden i området. Behovet av nya boendelösningar i form av hyresrätter, framförallt för yngre och äldre, togs även upp som en viktig fråga på flera av kommunens dialogmöten inom programarbetet.

3.3 Bostäder för barnfamiljer

Många barnfamiljer kan tänka sig att bosätta sig på landsbygden. Attraktiva boenden på landsbygden erbjuder det som man inte kan få i staden, t.ex. stora tomter, tillgång till uthus för att kunna starta egna verksamheter, stall och beteshagar, naturnära attraktiva lägen och en lugn och trygg miljö. Med en generationsväxling på bostadsmarknaden frigörs äldre men relativt ”billiga” hus som kan vara attraktiva för unga barnfamiljer. Norrtälje kommun hade år 2014 enligt SCB cirka 16 000 småhus vilket är det tredje största småhusbeståndet i hela länet (efter Stockholm och Huddinge).

De familjer som vill bygga eget hus behöver tillgång till byggklara tomter. För att få ett säkrare andrahandsvärde och relativt gynnsamma banklån är det en fördel om tomter skapas i attraktiva lägen och i anslutning till lokala centrum.

Norrtälje kommuns värde, enligt det s.k. Tobins q-värdet, var 1,41 år 2015 vilket innebär att en nybyggds villa förväntas stiga i värde (ca 40 procent) efter färdigställande. Norrtälje har det 30:e största Tobins q-värdet i hela riket samt har 15:e plats i länet vilket också innebär att i förhållande till många kommuner i länet är prisnivåerna lägre. Dock finns det stora skillnader i prisnivåer lokalt inom kommunen.

3.4 Seniorboende

Äldre friska som vill lämna sina stora hus men inte lämna orten behöver attraktiva alternativ. Det som kallas seniorboende är vanliga bostäder som är planerade för god tillgänglighet. Hyresrätter och bostadsrätter med 2-3 rum i markplanet är mest attraktiva. Äldre personer som säljer sitt hus har möjlighet att själva bygga en ny anpassad bostad. För detta behövs mindre tomter för eget byggande i anslutning till lokala centrum. Alternativ med hyresrätter har efterfrågats i olika utvecklingsprogram t.ex. för Singö där hyresrätter föreslås ge möjligheter för äldre att kunna bo kvar på ön även om de inte längre orkar eller har möjlighet att sköta sin fastighet. Denna fråga har även varit frekvent på kommunens dialogmöten inom programarbetet.

Det finns lyckade exempel från olika delar av landet, bland annat i Värmland där lokala initiativ tagits för att bygga seniorbostäder och barnfamiljer har flyttat in i de hus som blivit lediga.

Även i Norrtälje har sådana initiativ tagits, men rent generellt kan sägas att det ofta är svårt att hitta lämpliga tomter samt att det oftast bedöms krävas ändrad eller ny detaljplan vilket försvårar genomförande.

Den dåvarande sjukvårds- och omsorgsnämnden gjorde bedömningen våren 2014 att trygghetsboenden är att betrakta som en ordinarie boendeform och därmed inte något som hamnar under nämndens ansvarsområde.

TOBINS Q

Tobins Q reglerar skillnaden mellan marknadens värdering av ett befintligt hus (inkl. tomt) jämfört med kostnaden för ett nytt hus (inkl. tomt). Om Tobins Q är 1,0 förväntas intäkterna vid en försäljning täcka alla kostnader.

Det finns kommuner i landet med t.ex. 0,25 Tobins Q-värde. I dessa kommuner förväntas en försäljning ge en ¼ av investeringen (1 dividerat med 0,25). Banker använder sig av dessa värden vid lånebedömningar.

3.5 Bostäder för deltidsboende

Den typ av fritidsboende som det framförallt bedöms vara brist på i kommunen är stugbyar för korttidsuthyrning.

Långtids- eller korttidsuthyrning av fritidshus antas vara av relativt hög omfattning i Norrtälje kommun.

De befolkningsmål som Norrtälje kommun antagit i samband med godkännandet av Översiktsplan 2040 bygger på att cirka 1 procent av kommunens fritidshusbestånd permanentas varje år. Statistik kring hur det verkligen förhåller sig saknas dock. Se även kapitel 14 (Fritidshus).

4. Arbete

4.1 Företagande på landsbygden

Totalt i kommunen finns 4642 företag registrerade (2015). Det innebär ca 77 företag per 1000
inv. Det finns endast fyra kommuner i länet som har fler i både absoluta och relativa tal.

4.2 Förvärvsarbete uppdelat i olika branscher

Tillverkning och utvinning, byggverksamhet och transport står för 29 procent av alla förvärvsarbetande på landsbygden i Norrtälje kommun. Det stora antalet fritidshus är en starkt bidragande orsak till att vissa sektorer, t.ex. byggverksamhet, är väl representerat.

Företag som är lämpliga att etablera på landsbygd är t.ex. service och entreprenad-företag som utför sitt arbete ute hos kunderna och därför i huvudsak är oberoende av var verksamheten finns geografiskt. Företag har bland annat behov av en utvecklad infrastruktur, VA, bredband och bra kommunikationer för att kunna etablera sig.

8 procent av alla arbetstillfällen på landsbygden är i offentlig sektor. Norrtälje kommun är den enskilt största arbetsgivaren. Inom den primärkommunala förvaltningen och inom kommunalt ägda företag och organisationer är totalt cirka 600 anställda på landsbygden av dagbefolkningen.

Landsting och landstingsägda företag och organisationer har ungefär 100 arbetstillfällen på landsbygden.

Antal arbetstillfällen inom skola och äldreomsorg är delvis beroende av befolkningens storlek och åldersstruktur.

NORRTÄLJE SERVICEOMRÅDE*

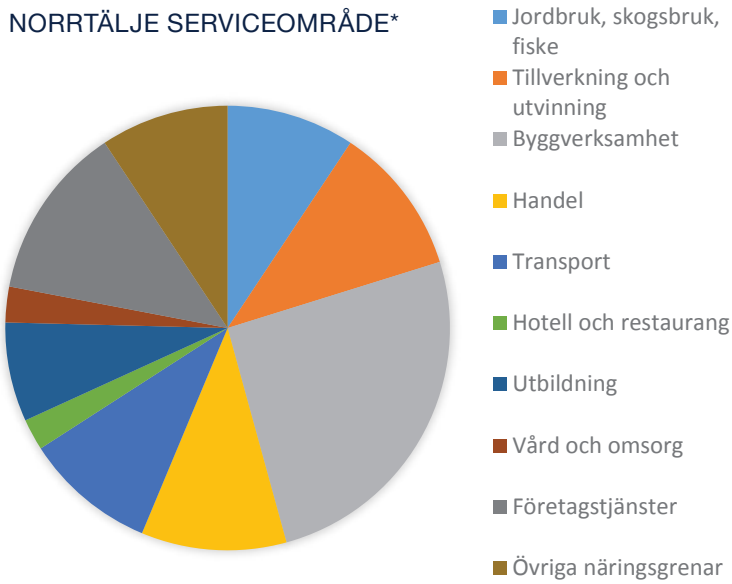

Norrtälje serviceområde. Sysselsättning hos dagbefolkning 2015. Statistik från SCB. Egen bearbetning.*

** Norrtälje stad och Östhamra ej inräknade.*

RIMBO SERVICEOMRÅDE*

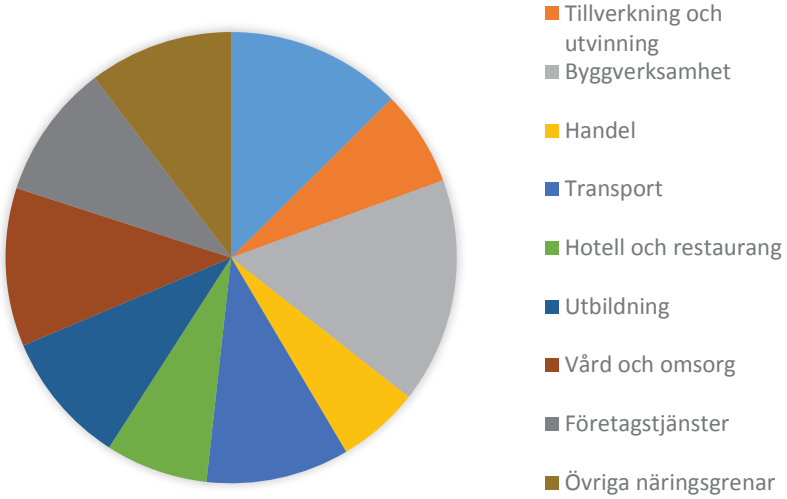

Sysselsättning hos dagbefolkning 2015. Statistik från SCB. Egen bearbetning.

** Rimbo ej inräknat*

Traditionellt förknippas landsbygden och skärgården med näringar som lantbruk, skogsbruk och fiske.

Dessa har sedan länge en utveckling mot större och färre företag med hög mekanisering och det har bidragit till att antalet arbetstillfällen på landsbygden har minskat. 9 procent av arbetstillfällena på landsbygden finns nu i inom lantbruk, skogsbruk och fiske. Det kan jämföras med riket i sin helhet med 2 procent sysselsatta inom samma näringar. Samtidigt är Norrtälje kommun med sina 842 lantbruksföretag bland de kommuner som har flest företag inom branschen. I jämförelse med övriga landet är det enbart fyra andra kommuner som har fler företagare inom lantbruksnäringen. Bland företagarna är medelåldern 60 år.

Det finns vissa möjligheter till nyföretagande för näringar inom t.ex. nötkött, lamm eller hästuppfödning som kan utvecklas vid sidan av eller i samarbete med det storskaliga jord- och skogsbruket.

Företag där behovet av yta är mindre är t.ex. odling av specialgrödor som grönsaker, växthusodling och biodling. Här finns möjlighet till nyföretagande men i de flesta fall krävs kompletterande verksamheter för att ordna försörjningen. Flera mindre företag med inriktning på lokalproducerade grönsaker kombinerat med besöksmål har startats.

Småskalig livsmedelproduktion med försäljning ökar stadigt. I Norrtälje finns gott om sådana exempel såsom gårdsmejerier, mikrobryggerier, bränneri, köttförsäljning m.m.

HALLSTAVIK SERVICEOMRÅDE*

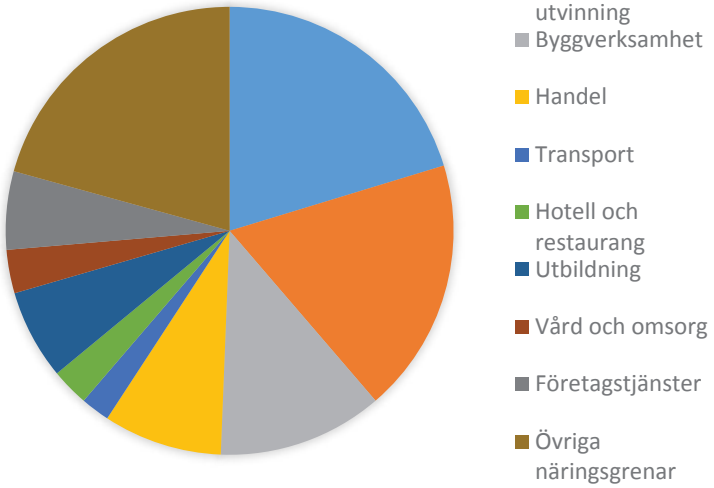

Sysselsättning hos dagbefolkning 2015. Statistik från SCB. Egen bearbetning.

** Hallstavik ej inräknat*

ÄLMSTA SERVICEOMRÅDE

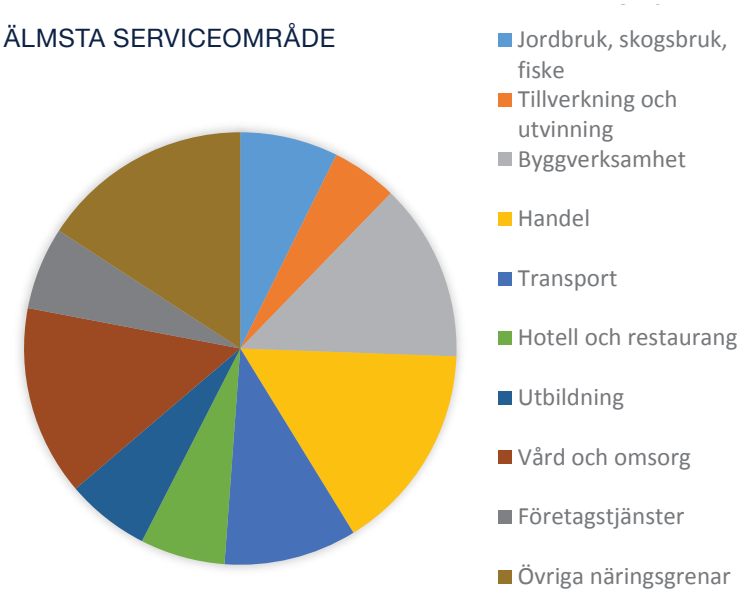

Sysselsättning hos dagbefolkning 2015. Statistik från SCB. Egen bearbetning.

Några företag finns även inom fiskenäringen. Dessa företag är etablerade sedan många år men antalet arbetstillfällen är få. Utbildningssatsningar kan behövas för att utveckla näringen t.ex. inom produktutveckling, handel samt fisketurism.

I kommunen finns ett antal vindkraftverk. Det ekonomiska incitamentet har minskat på grund av ändrade skatteregler. Vindkraft har betraktats som ekonomiskt lönsamt att satsa på och en efterfrågad förnyelsebar (grön) energikälla. Det har gjorts en vindkartering som visar att vindförhållandena är relativt goda i stora delar av kommunen. Hinder kan vara riksintresseavvägningar samt de skyddsavstånd till befintlig bebyggelse som krävs för etableringar i kommunen.

Ingen produktion av biogas sker och ännu har ingen satsning skett på landsbygden för att där producera biogas. Bioenergi används bl.a. av Norrtälje Energi för fjärrvärmeproduktion samt för enskilt bruk.

Handel, hotell och restaurang står tillsammans för 13 procent av arbetstillfällena på landsbygden. Det är något lägre än i riket i stort, där 15 procent är anställda inom handel, hotell och restaurang.

Norrtälje stad och till viss del de större tätorterna Rimbo och Hallstavik har en mycket konkurrenskraftig livsmedelshandel vilket påverkar landsbygdens utbud. Detsamma gäller bensinstationer.

Besöksnäringen och framförallt fritidshusbebyggelsen bidrar dock till att handel och service finns på fler ställen än vad som annars hade varit fallet. Det är exempelvis tydligt ute på många av skärgårdsöarna. Inom besöksnäringen bedöms det att det fortfarande finns goda möjligheter till nyföretagande genom att starta caféer, kiosker, erbjuda övernattningsmöjligheter, kultur- och friluftsaktiviteter, servicetjänster och tjänster till fritidsboende. Många exempel finns på nystartade företag med de inriktningarna de senaste 10 åren.

När befolkningen ökar på en ort skapas vissa möjligheter att starta företag inom handel och närservice som servicebutiker och hushållsnära tjänster.

Personella och kulturella tjänster står för 5 procent av arbetstillfällena. Övrig tjänstesektor står endast för en mindre del av arbetstillfällena.

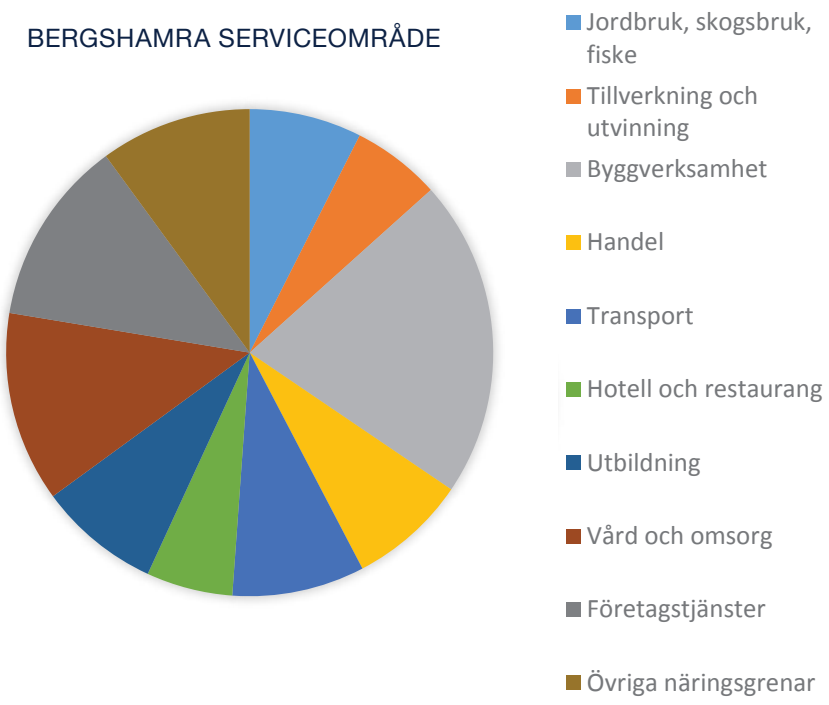

Sysselsättning hos dagbefolkning 2015. Statistik från SCB. Egen bearbetning.

4.3 De gröna näringarna

De gröna näringarna bidrar med många viktiga tjänster för samhället som har ett stort allmänintresse. Det är inte bara produktion av livsmedel och biobränslen som näringen bidrar med, utan även andra högst betydelsefulla värden genom bevarande av öppna landskap och den biologiska mångfalden. De gröna näringarna är också viktiga för kultur och rekreation då det möjliggör för bevarande av kulturlandskap och friluftsliv.

Norrtälje kommun har med sin stora landareal (201 535 hektar) goda förutsättningar för verksamheter inom de gröna näringarna. Även om 66 procent av kommunens totala yta upptas av hav, sjöar och vattendrag, karakteriseras landskapet på många håll av jordbrukslandskapet. Av kommunens landareal upptas drygt 18 procent av jordbruksmark och 55 procent av skogsmark.

Jordbruket i kommunen är främst inriktat på produktion av mjölk och nötkött. Därför används den största delen av åkerarealen för odling av vall och fodersäd till nötkreatur i mjölk och köttproduktionen. Norrtälje är bland Sveriges 290 kommuner på en femteplats i antalet lantbruksföretag. I kommunen finns 842 stycken. Antalet företag har ökat något från 2010, då antalet var 822, men trenden är trots det negativ i ett längre perspektiv. Det kan illustreras med att det 1969 fanns 1141 företag inom jordbrukssektorn. På samma gång är medelåldern bland företagarna hög, med en medelålder på 60 år. Knappt 3 procent av lantbruksföretagarna var 34 år eller yngre 2015.

En annan långvarig trend kan ses med minskande arealer av åker- och betesmarker i kommunen. Sedan 1990 har den sammanlagda arealen av åker- och betesmark minskat med 21 procent. Ännu större är minskningen av slåtterängar, som har en stor betydelse för den biologiska mångfalden och som tidigare var vanligt förekommande i kommunen. Nu upptar dessa en areal på ca 58 ha vilket är en minskning med 99,8 procent sedan 1866. Motsvarande utveckling finns i hela riket.

Orsakerna till att de öppna landskapen växer igen är flera. Bland annat beror det på en minskande lönsamhet i jordbruket, men också på plantering av skog samt exploatering i form av nya vägar och annan bebyggelse.

Den totala skogsarealen är cirka 111 000 hektar. Den största delen är under enskilt ägarskap (81 000 ha). De andra ägandeformerna är i privata aktiebolag som totalt äger 18 000 hektar och övriga privata ägare som äger 6000 hektar.

DE GRÖNA NÄRINGARNA I SIFFROR

Norrtälje kommuns landareal: 201 535 hektar (ha)

Varav:

12441 ha är Slåtter och betesvall

25075 ha åkermark

Varav 4608 ha ekologisk odling (18 procent)

3823 ha betesmark

111000 ha skogsmark

Det finns:

1268 mjölkkor

7161 nötkreatur

777 höns

7499 får

3940 slaktsvin (20 kg och över)

150 suggor för avel

Företagande:

842 jordbruksföretag

Förvärvsarbetande (andel av alla förvärvsarbetande i kommunen i procent):

409 inom jordbruket (1,88 procent)

272 inom skogsbruket (1,25 procent)

81 inom trädgård (0,37 procent)

Omsättning per sektor:

Jordbruk: 349,8 Mkr

Skogsbruk: 186,5 Mkr

Trädgård: 49,1 Mkr

Statistik från Lantbruksregistret, SCB, Skogsstyrelsen. Statistiken är från åren 2014, 2015 & 2016.

Inom den Europeiska Unionen sker mycket diskussioner både på internationell och regional nivå kring framtidens jordbruks- och landsbygdspolitik. Inom ramen för EU-samarbetet finns många exempel på hur omställningen mot en hållbar social, ekonomisk och miljömässig utveckling sker i praktiken på landsbygder runt om i Europa med hjälp av finansiering från EU:s landsbygdsutvecklingsprogram. I en rapport utgiven av det europeiska nätverket för landsbygdsutveckling, pekas på att omställningen handlar om att utveckla klimatsmarta idéer som samtidigt är genomförbara ur ett ekonomiskt och socialt perspektiv. Det här kan ofta innebära nya sätt att tänka och nya arbetssätt. Det involverar att utveckla nya hållbara inkomstkällor, men också att ta vara på traditionella metoder med hjälp av modern teknik, men även att förbättra samverkan mellan aktörer på landsbygden. En hållbar utveckling kan innebära en stor möjlighet för landsbygdens ekonomier på lång sikt, men kan också betyda mycket för landsbygdsutveckling i ett kortare perspektiv.

Bland EU:s konsumenter har intresset ökat för var maten har sitt ursprung, vilket gjort att marknaden för lokala och hållbara livsmedel från den svenska landsbygden blivit större. I Sverige har konsumenters matvanor och attityder till mat förändrats, och allt fler svenska konsumenter väljer svensk och närproducerad mat. Samma undersökning visar också att en allt större andel än tidigare säger sig vara villiga att betala lite mer för svenska råvaror, att allt fler köper svenska eller närproducerade råvaror, och att fler anser idag att svenska lantbrukare producerar livsmedel av högre kvalitet än tidigare år. Länsstyrelsen i Stockholm bedömer att det finns en stor potentiell marknad för lokalt producerade produkter i länet, framförallt med tanke på närheten till Stockholm. Där finns inte enbart många potentiella konsumenter, utan även en medveten konsumentgrupp med en stor köpkraft.

Det finns också enligt rapporten en ökad medvetenhet kring att hänsyn tas till att lantbrukets påverkan är hållbar för miljön i närområdet. Det här kan exempelvis handla om att arbeta med att återintroducera arter och restaurering av habitat. Det finns exempel där det i praktiken inneburit att restaurering har gjorts av habitat och att vilt återintroducerats i områden. Det har förutom den biologiska aspekten varit gynnsamt för framväxt av turism och rekreation. Viltsvinsstammen har dock ökat så kraftigt att den idag ofta betraktas som ett skadedjur.

För närvarande arbetar länsstyrelsen i Stockholms med en process för att ta fram en regional livsmedelsstrategi. Syftet med strategin är att åstadkomma en långsiktigt hållbar livsmedelsförsörjning i länet. Strategin ska bland annat behandla frågor om hur den stora efterfrågan i Stockholmsregionen kan mötas med en lokal och regional produktion och förädling, samt en effektiv användning av mark och andra resurser, trots det höga exploateringstrycket som finns i Stockholmsregionen. Strategin ska även undersöka länets potential som kulinariskt turistmål, och hur det kan tas tillvara och utvecklas.

Efterfrågan på mer satsningar och större utbud av lokalproducerad mat lyftes även fram på några av vårens (2017) dialogmöten kring landsbygds- och skärgårdsutveckling i kommunen. Även upplevelse och turism kopplat till de gröna näringarna var ett ämne som många ansåg vara en möjlighet för framtiden i sin bygd och för landsbygden i kommunen.

5. Pendling

Pendlingen till och från landsbygden och Norrtälje kommun i sin helhet är omfattande.

- 19 179 personer, 68 procent (av förvärvsarbetande som bor i kommunen över 16 år) har arbetsplats i kommunen.
- 8972 personer, 32 procent, pendlar till en annan kommun för att arbeta, av dom pendlar 1337 personer, 5 procent, till annat län för att arbeta.
- 841 av arbetstillfällena på landsbygden upptas av någon som inte bor i Norrtälje kommun
- Inpendlingen till Norrtälje kommun från andra kommuner är totalt 2689 personer.
- Inpendling är störst till Norrtälje stad, med en inpendling på 5295 personer.

Arlanda flygplats torde vara det enskilt största pendlingsmålet följt av Danderyds sjukhus och kärnkraftverket i Forsmark.

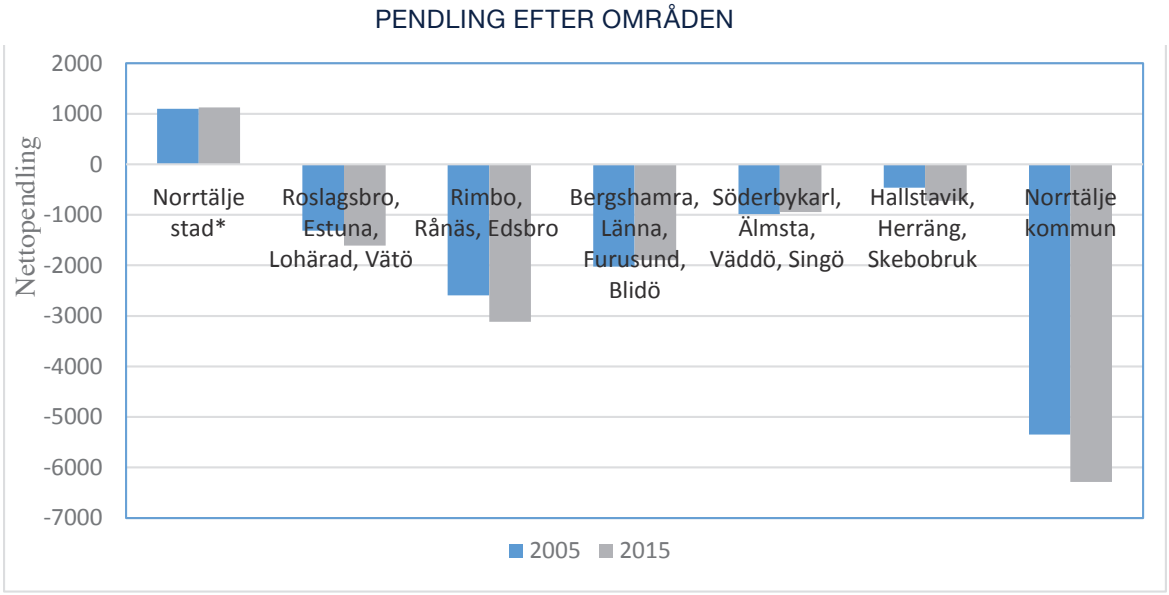

Nettopendling efter område 2005 och 2015. Statistik hämtat från SCB. Egen bearbetning

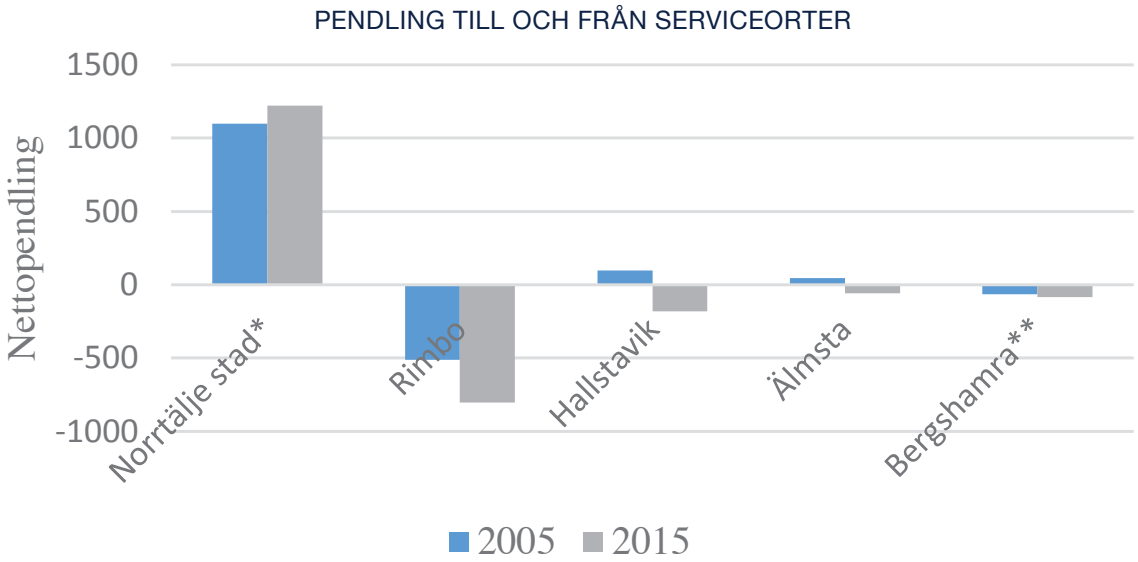

*Nettopendling efter serviceorter 2005 och 2015. Statistik hämtat från SCB. Egen bearbetning. * Exkl. Östhamra ** Inkl. Hästängen och Mora*

Nettoinpendlingen är störst för Norrtälje stad, som hade en nettoinpendling på 1122 personer under 2015, vilket kan jämföras med en motsvarande siffra på 1099 under 2005. Andra delar av kommunen har en större utpendling än inpendling.

Den största nettoutpendlingen sker från området i och kring Rimbo, Rånäs och Edsbro, där det är en nettoutpendling på 3118 personer, en ökning från tio år tidigare. Till följd av befolkningsökningen i kommunen är både inpendling och utpendling större i samtliga områden i jämförelse med 2005. En slående trend är dock att nettoinpendlingen i Norrtälje stad blivit högre, samtidigt som nettoutpendlingen har ökat i nästan alla andra områden. Detta med undantag för Söderbykarl, Älmsta, Väddö och Singö, där den sedan tidigare negativa nettoutpendlingen har minskat något.

Norrtälje kommun är totalt sett en utpräglad utpendlingskommun. 8972 personer pendlar till andra kommuner och län och 2689 personer pendlar in vilket ger ett pendlingsunderskott på 6283 personer. Utpendlingen till andra kommuner är störst från Norrtälje (2541 personer), följt av Rimbo (1002) och Hallstavik (322).

Hur invånarna pendlar påverkar i stor omfattning den miljöpåverkan som kommunens befolkning står för. Det vanligaste färdmedlet för att ta sig till arbetet för kommunens invånare är bil, som står för 64 procent, samtidigt som 17 procent använder kollektivtrafiken för att ta sig till arbetet. I jämförelse med andra kommuner i länet betyder det att invånarna använder bilen i större utsträckning än i någon annan kommun i länet, med undantag för Nykvarn, där andelen är något högre. Samtidigt är andelen som reser till arbetet med kollektivtrafik lägst bland kommunerna i länet. Den genomsnittliga restiden för arbetsresor för invånarna är 43 minuter, med en genomsnittlig reslängd på 37 kilometer. Norrtälje kommun invånare är de som i genomsnitt har längst avstånd till arbetet i jämfört med länets övriga kommuner. Den genomsnittliga restiden däremot är lägre än i flertalet andra kommuner.

NORRTÄLJE TÄTORT	
Södra infarten	535
Baldersgatan/Tibeliusgatan	70
UTANFÖR TÄTORT	
Rösa trafikplats	96
Ledinge trafikplats	67
Vettershaga brygga	37
Bergshamra	17

HALLSTAVIK TÄTORT	
Busstation Norra	25
Busstation Södra	6
Häverödal	5
UTANFÖR TÄTORT	
Unungehöjden	10
Älmsta, södra	16

RIMBO	
F.d. Järnvägsstation	53
Bangårdsvägen	75
UTANFÖR TÄTORT	
Alhamra	6
Väsbylund-Rö	18
Kilen	16

Ovan: Pendlingsparkeringar i kommunen.

Det finns i kommunen flera pendlingsparkeringar, både i och utanför tätorterna. De utanför de största tätorterna redovisas i tabellen till höger. Det finns även ett antal pendlingsparkeringar i Norrtälje, Hallstavik och Rimbo vardera.

I Norrtälje stad finns den största pendlingsparkeringen i kommunen, Södra infarten, som har 535 parkeringsplatser. Parkeringen vid södra infarten är viktig för många landsbygdsbor som pendlar in till Norrtälje stad för att arbeta. En annan strategiskt viktig pendlingsparkering är vid Vettershaga brygga, som är belägen för vidare transport ut i skärgården.

Arbete pågår med att ta fram en strategi för laddstolpar för elbilar för att möta den kommande utvecklingen med ett ökat intresse för elbilar, vilket kan ytterligare attrahera boende och typ av pendling. Något som kan komma att påverka pendling och pendlingsmönster i framtiden är möjligheterna till att bedriva distansarbete eller att ha sin ordinarie arbetsplats i kommunen med tillgången till bra internetuppkoppling som avgörande faktor.

En annan idé som har lyfts fram i lokala utvecklingsprogram för att underlätta distansarbete när pendlingsavstånden upplevs som för stora är så kallade ”kontorshotell”. Det skulle fungera som ett slags kontor där yrkesverksamma hyr in sig och arbetar på distans men samtidigt får den gemenskap en arbetsplats kan erbjuda.

6. Kommunikationer

Att välja att bo på landsbygden innebär att man inte har tillgång till den närhet och bekvämlighet som finns i staden med tätare kollektivtrafik och den mesta servicen inom gång eller cykelavstånd. På landsbygden får man hitta andra lösningar för sina transportbehov.

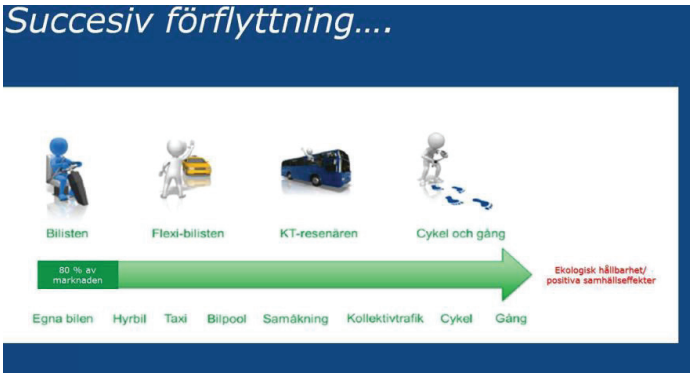

6.1 Kollektivtrafik

Ungdomar och äldre som inte har bil är beroende av en fungerande kollektivtrafik eller att man hittar andra lösningar för sina transportbehov. För Sverige gäller att andelen som reser kollektivt i glesbygd ligger under 5 procent och av dem som reser är skolelever den största gruppen. Linjetrafik på rena landsbygden är därför dyr trots relativt få turer.

I Norrtälje kommun är färdmedelsfördelningen generellt att 65 procent av alla ”förflyttningar/resor” görs med bil, 13 procent med kollektivtrafik, 4 procent med cykel, 9 procent till fots och 8 procent annat (där båt dominerar). Även om andelen som använder kollektivtrafiken i kommunen är relativt låg, finns en vilja på många orter i kommunen att den behöver förbättras och en vanlig uppfattning är att turtätheten har stor betydelse.

Karta över busshållplatser och serviceorter i kommunen.

Busslinjenätet i Norrtälje är utvecklat och täcker i princip alla delar av kommunen. De senaste åren har kraven från länstrafikförvaltningen om nerlagda linjer eller försämrat turutbud kommit allt tätare. Kommunen har dock hittills kunnat förhindra denna utveckling. Lönsamhets- och budgetkrav gör dock att för att bibehålla en god täckningsgrad med attraktiva rese-möjligheter krävs olika former av åtgärder i framtiden framförallt på de mer ”glesa” linjerna såsom samordning av resurser för att kunna bibehålla det relativa goda utbud som finns t.ex. på Väddö och Rådmansö.

Varje år lämnar kommunen in synpunkter på trafikförvaltningens föreslagna trafik-förändringar. Yttrandet som fastställs av kommunstyrelsen disponeras enligt följande:

- Norrtälje kommuns prioriteringar
- Norrtälje kommuns generella synpunkter
- Norrtälje kommuns synpunkter på föreslagna förändringar

Bland prioriteringarna kan punkt 8 nämnas: *”Att värna kollektivtrafikens attraktivitet genom att bl. a. sätta ut tillräckligt med förstärkningstrafik (sittplatsgaranti på långa linjer). Detta blir allt viktigare i takt med att befolkningen ökar på landsbygden, skärgården och i de mindre orterna. Att undvika stående på sträckor som tillåter hastigheter över 70 km/tim är med hänsyn till trafiksäkerhet speciellt angeläget”* samt:

- Att utreda förutsättningarna för att införa anropsstyrd trafik på vissa linjer och tider med lågt passage rarantal. Norrtälje kommun erbjuder sig att genomföra en försöksverksamhet i vissa delar av kommunen.
- Att verka för att inrätta trafiklösningar speciellt anpassade för glesa områden baserade på kombinerad färdtjänst, SL- och skolskjutstrafik.
- Att mindre bussfordon används på linjer med lågt resande.

Vad gäller generella synpunkter framfördes 2016 bl.a. följande:

Befolkningen ökar på landsbygden och i de mindre orterna
Landsbygdsbefolkningen i kommunen ökar och det krävs att Trafikförvaltningen nogsamt följer denna utveckling och att tillräckliga förstärkningar görs så att den kollektiva trafikens attraktivitet värnas.

I glesa strukturer är det är viktigt att byten mellan olika linjer fungerar så att utbudet optimeras.

Norrtälje kommun förstår att det är svårt att bedriva lönsam kollektivtrafik på landsbygd. Vi menar dock att det krävs nyanseringar och att det måste tas hänsyn till mer småskaliga strukturer.

Norrtälje kommun utgör till ytan en tredje del av Stockholms län och vi kommer inom ramen för Nordostsamarbetet verka för tillväxt i vår kommun och stad enligt intentionerna i vår översiktsplan.

Norrtälje kommun menar att tillgången till attraktiv landsbygd med mindre orter samt skärgård är en regional resurs för utveckling och tillväxt i hela regionen.

Norrtälje kommun menar att tillväxt måste möjliggöras i hela kommunen. Mer än hälften av kommunens befolkningsökning har hittills skett på landsbygden. Denna uppstår delvis spontant och ger en bild av vilken efterfrågan som finns på boendemiljöer. Därför måste kollektivtrafik på landsbygden i första hand ses ur ett serviceperspektiv.

Norrtälje kommun har under lång tid påtalat behovet av nya former av landsbygdstrafik. Att utreda förutsättningarna för att införa anropsstyrd trafik på vissa linjer och tider med lågt passagerarantal samt att verka för att inrätta trafiklösningar speciellt anpassade för glesa områden baserade på kombinerad färdtjänst, SL- och skolskjutstrafik.

Det behövs ett fortsatt arbete som syftar till hur befintliga offentliga transportresurser på landsbygden kan utnyttjas mer effektivt. Detta borde kunna genomföras som ett projekt där Trafikförvaltningen ansvarar för projektledningen snarare än att lägga ned eller kraftigt försämra turutbudet i trafiken. Norrtälje kommun erbjuder sig att genomföra en försöksverksamhet i vissa delar av kommunen. Även behovet av att använda mindre bussfordon bör studeras närmare.

Skolskjuts är en viktig del av kollektivtrafiken men är inte linjelagd och därmed inte tillgänglig för andra resenärer i nuläget. Även färdtjänst är en del av kollektivtrafiken på landsbygden. Det finns även lokala lösningar för att förbättra kollektivtrafiken. Väddöåttan är ett projekt i Väddöbygden som planeras startas under 2017 på initiativ av Framtid Älmsta och Väddö turistråd med stöd av Norrtälje kommun. Projekt innebär en lokal busslinje som trafikerar orter på Väddöbygden. Syftet är att personer utan bil boendes i bygder på Väddö och i Älmsta- området, framförallt yngre och äldre, ska få större möjligheter att resa kollektivt.

Trender, behov och drivkrafter gör att nya former av resande växer fram. Ny teknik och nya lösningar förändrar kollektivtrafiken. Frågan är bara när och hur det kommer att påverka Norrtälje kommun och dess invånare. Den globala och även nationella trenden är att allt fler av framtidens resor kommer att bli ”multimodala” och att det kommer att finnas ett större utbud av lösningar. Man kan formulera det även som så att den traditionella kollektivtrafiken med persontrafik med tidtabellslagd linjetrafik håller delvis på att gå mot morgondagens kollektivtrafik där vi får mer och mer persontrafiktransporter med delade resurser och mer och mer anropsstyrda.

Traditionell kollektivtrafik är fortsatt viktig för att hantera stora trafikflöden. Nya mobilitetstjänster kommer att användas för i första hand anslutningsresor och olika former av anropsstyrd trafik. I framtiden kommer det att finnas större möjligheter att skräddarsy sin egen resa, även i landsbygdsområden och i skärgårdsområden med båttrafik.
Stort utvecklingsarbete pågår hos flera parter kopplat till mobilitet såväl privata aktörer som traditionella kollektrafikoperatörer. Med kombinerad mobilitet, nya mobilitetstjänster och nya aktörer är kollektivtrafikbranschen på väg att omdefinieras.

Ett begrepp som håller på att etableras är MaaS (Mobility as a service) vilket innebär att
transportörer, privata som samhällsägda går samman för att lösa individers behov av resande. En digital baserad tjänst som ger resenären möjlighet att få en resa planerad från A till B oavsett vilka transportmedel som behöver användas. Ett sådant system skulle i framtiden kunna innefatta transporter som ändå måste gå på landsbygden som post och frakt.

Kommunen kommer att bevaka att det i tid och utefter behov finns ett strategiskt nät av pendlarparkeringar i anslutning till kapacitetsstark kollektivtrafik som en strävan till att ha goda resealternativ som bidrag till att kunna minska resor med bil. Om fler människor väljer att bosätta sig i orter längs befintliga linjer och om de använder kollektivtrafiken, då kan kollektivtrafiken utökas med fler turer.

6.2 Bil

Vuxna som bor på landsbygden och har arbete och barn måste på något sätt ha tillgång till bil. Det finns ingen kollektivtrafik som inom rimlig kostnad kan fylla alla transportbehov.

Både landsbygden och staden måste planeras för att hantera detta på ett bra sätt t.ex. genom bra väghållning och samåkningsparkeringar, pendlarparkeringar i anslutning till kollektivtrafiken och parkeringar i anslutning till infarterna och runt centrum.

Det är ett nationellt mål att minska miljöpåverkan av biltrafiken genom en större andel miljöbilar hos alla som måste ha bil för sina transporter.

Möjligheterna att skaffa miljöbil på landsbygden ökar om det utvecklas fler fyrhjulsdrivna miljöbilar eller om väghållningen är bra så att man inte behöver köra fyrhjulsdrivet. Men även att tillgången och möjligheterna till miljövänligare alternativ ökar och underlättas (försäljning och tillgång till miljövänligare drivmedel såsom etanol och biogas, bilpooler, laddningsstolpar via arbetsplatser etc.) Ett särskilt projekt kring att öka tillgången till laddstolpar har nyligen inletts.

Det utvecklingsarbete som pågår inom mobilitetstjänster kan leda till minskat behov av att äga bil. Den trenden ses redan i större städer och kan komma att spridas även ut till mindre orter.

6.3 Gång, cykel och moped

Transport med cykel eller moped kan vara ett alternativ åtminstone sommartid för boende nära Norrtälje eller nära lokala centrum såsom Rimbo, Hallstavik, Älmsta och Bergshamra eller andra orter med olika serviceutbud.

Det finns generella nyckeltal för vilka färdmedel personer väljer utifrån avståndet till målet för resan, t.ex. att cykelresor övervägs eller används i stor utsträckning vid resor understigande 5 km men det kan variera beroende på var man bor med tanke på trafiksäkerhetsaspekter och så vidare.

Gångtrafik är ett alternativ på mycket korta avstånd. Som gång- och cykelavstånd kan man räkna med det avstånd som gäller för skolskjutsar, dvs. 2 km är gångavstånd och 4 km är cykelavstånd. Det tar cirka 20 min att förflytta sig dessa sträckor till fots respektive med cykel. Tätorter och byar ska växa inom cykelavstånd och längs de stora linjerna för kollektivtrafik. Förtätning av redan befintlig bebyggelse är därför att föredra.

För att underlätta säker transport med cykel behöver nätet av cykelbanor byggas ut runt staden och även in till lokala centrum. Norrtälje kommun har identifierat 5 vägsträckningar där gång- och cykelvägar behöver anläggas helt eller delvis (under perioden 2018-2029). Dessa är:

- Väg 76/283 Norrtälje – Svanberga – Älmsta – Mällbybadet
- Väg 282 Edsbro – Lummevi (klart hösten 2018)
- Väg 1146 Norrtälje – Lundabadet
- Väg 1032 Södersvik – Rådmansö skola – Gräddö
- Väg 77 Norrtälje – Finsta - Rimbo

Att tillåta cyklar på buss underlättar också cykelpendlandet. Cyklar tillåts inte på bussar inom SL:s trafikområde. Det finns önskemål från bl.a. Norrtälje kommun att så skulle kunna ske men hittills har ingen lösning presenterats.

6.4 Skärgårdstrafiken

Vaxholmsbolaget på uppdrag av landstingets trafikförvaltning bedriver kollektrafik med båt. Vaxholmsbolaget i sin tur har för vissa sträckor upphandlat underleverantörer av trafiken, bl.a. för passbåtar.

I bifogad karta nedanför visas linjetrafiken för Norrtälje kommuns skärgård. Trafiken är relativt väl utbyggd och den trafik som förekommer är anpassad till övrig kollektivtrafik. För de sträckor där kollektivtrafiken inte når, eller vid tidpunkter utanför tidtabellen, återstår ytterst båttaxi som ett alternativ.

Antalet boende på öar utan fast landförbindelse är ungefär 1300, fast folkbokförd befolkning finns på 29 öar varav tre öar har linjelagda bilfärjor. Befolkningen bedöms öka minst 13-faldigt sommartid på de övriga 26 öarna då 13 av 14 fastigheter på dessa öar är fritidshus.

Befolkningen på de tre öar med bilfärjeförbindelser beräknas öka ca 5 gånger, totalt innebär detta en befolkning på dessa öar sommartid på ca 10 000 personer, grovt räknat.

Förutom dessa finns det en stor population av fritids- och deltidsboende på många öar utan fast befolkning (Se kapitel 1.2.1.). Av kommunens 25 500 fritidshus är en stor del av dessa belägna i kustområden och på öarna (cirka 21 500). Mer statistik och fakta kring fritidshusen finns i kapitel 14. Fritidsgäster tillsammans med andra besökare innebär att turutbudet är större sommartid.

Antalet besökare totalt till Norrtäljes skärgårdsöar och skärgårdsområden finns ej statistik kring men antalet kommersiella gästnätter på öarna samt fastlandets kuststräcka (enligt SCB 2014) uppgår till 280 000.

De fyra viktigaste replipunkterna för skärgårdstrafiken är Östernäs och Furusund för den södra skärgården och Simpnäs och Räfsnäs för den norra skärgården.

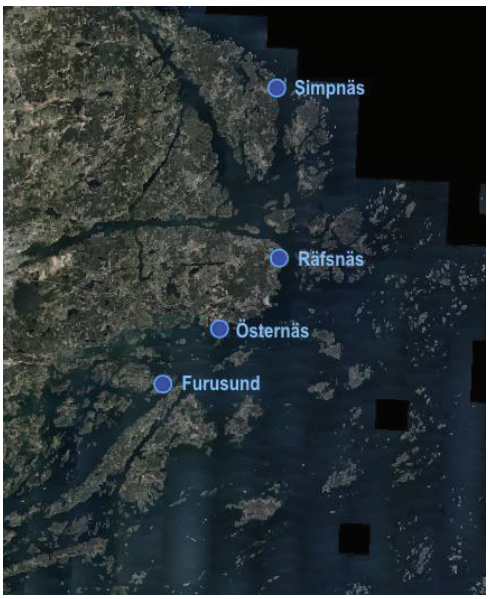

Ovan: De viktigaste replipunkterna för skärgårdstrafiken i Norrtäljes skärgård. Egen bearbetning.

Furusund görs under 2017 om till att bli en än mer prioriterad replipunkt för Vaxholmsbolagets linjetrafik. I Furusund finns dessutom kustbevakningen stationerad, dock skall den verksamheten flyttas under 2017 till Kapellskär. Ombyggnad av replipunkten Räfsnäs brygga pågår (med statliga och regionala medel), och beräknas vara klart 2019. Trafiken ökar och utrymmet räcker inte till, flaskhalsar och krockar uppstår. Persontrafik och småbåtshamn skall separeras för ökad logistisk effektivitet. Kommunen finansierar och utför förbättringar och ombyggnader av Bromskär och Östernäs. Både dessa projekt färdigställs under våren 2017.

Förutom dessa 4 replipunkter finns ett antal andra. I söder bör t.ex. Köpmanholm och Bromskär nämnas. Köpmanholm är dessutom ändstation för skolskjutsar med båt. Kollektivtrafiken tar även hand om vanligt gods. Varje år kör Vaxholmsbolaget ut 7000 ton gods ut i skärgården, till både privatpersoner och företag.

Vaxholmsbolaget ansvarar även för att bedriva s.k. kompletteringstrafik som ska möjliggöra för de boende att ta sig till lokalt eller kommunalt centra (Norrtälje stad). Om det är is finns möjligheter till att använda helikopter en gång i veckan med landningsplats i Norrtälje stad.

Flera somrar har även Norra båtlinjen trafikerat skärgården med utgångspunkt från Norrtälje. Projektet har drivits i kommunal regi och har körts av olika bolag. Under sommaren 2017 var det Blidösundsbolaget som hade det uppdraget (Vaxholmsbolaget upphandlar).

En fråga för framtiden är att i den delen av södra skärgården runt Vettershaga skapa en tydligare struktur vad gäller trafikeringsmöjligheter.

Förutom funktionsanpassade bryggor skall det finnas på replipunkterna t.ex. goda parkeringsmöjligheter.

6.5 Vägar

Vägnätet på landsbygden sköts av Trafikverket. Inom Norrtälje kommun finns tre större vägar, E18, Riksväg 76 till Gävle via Östhammar och Riksväg 77 till Uppsala. Andra viktiga vägar är Länsväg 276 till Åkersberga, Länsväg 283 mellan Norrtälje och Grisslehamn, Länsväg 280 mellan Söderhall via Rimbo till Hallstavik samt Länsväg 282 mellan Edsbro och Uppsala.

Trafikverket ansvarar även för ytterligare ett stort antal allmänna vägar. För alla gator i Norrtälje stad samt i övriga tätorter är kommunen väghållningsansvarig. De minsta vägarna sköts av vägsamfälligheter eller vägföreningar.

I det mindre vägnätet är bärigheten ett problem för gods- och varutransporter till lantbruk och andra företag. Det finns vägar som vägföreningar ansvarar för där vikten måste begränsas under tjällossningsperioden vilket bl.a. innebär att kollektivtrafiken måste utföras med mindre fordon.

På vägar med högre hastigheter och tät trafik finns trafikfarliga vägkorsningar, oskyddade övergångar och busshållplatser utan skydd längs vägkanten. Smala vägar med hög hastighet innebär risker för de som cyklar.

Ovan: De viktigaste vägarna i Norrtälje kommun. Egen bearbetning.

I gällande Trafikplan för nyinvesteringar finns tre projekt i kommunen med. Dessa är ombyggnad och nylokalisering av Riksväg 77, Trafiksäkerhetsåtgärder m.m. på Väg 76/283 samt Tulkavägen i Hallstavik.

7. Förskola och skola

Att utforma en långsiktig skolstruktur med syfte att skapa bästa möjliga lärmiljöer har länge varit en av de mest diskuterade politiska frågorna i Norrtälje kommun. Satsning på en likvärdig och trygg skola är bland annat en faktor som ökar en kommuns attraktivitet och därmed kan medverka till fler invånare i olika områden samtidigt som det varken finns ekonomiska eller verksamhetsutvecklingsmotiv att bibehålla en skolstruktur med alltför små skolenheter. Kommunens storlek och relativa befolkningsgleshet i vissa delar av kommunen är viktiga faktorer som påverkar utformningen av skolstrukturen.

Barn- och utbildningsförvaltningen fick därför uppdrag av kommunfullmäktige att ta fram ett förslag till ny skolstruktur. Förslaget antogs av fullmäktige 20 juni 2016. Den nya skolstrukturen är en del i kommunens satsning på skola och utbildning.

Enligt detta beslut innebär att det från och med höstterminen 2017 kommer finnas 23-25 skolenheter inom förskola och grundskola (exkl. friskolor) uppdelade i sju geografiska områden. Av dessa är 13 lokaliserade på landsbygd eller mindre ort, 5 lokaliserade i Norrtälje stad, 2 i Rimbo, 2 i Älmsta samt 2 i Hallstavik. Totalt gick det ungefär 4700 barn och ungdomar i grundskola i kommunens regi år 2016 vilket är cirka 80 procent av totalen. Övriga 20procent undervisas av friskolor.

Totalt fanns det i kommunen år 2015 cirka 9300 barn och ungdomar varav cirka 3400 var i förskoleålder och resterande 5900 i klasserna F till Åk9.

Antalet förskolor i kommunen är för närvarande 67 varav 36 är i privat eller kooperativ regi.
Förskolor oavsett om de är i privat eller kommunal regi, finns på 15 orter förutom Norrtälje, Rimbo, Hallstavik, Älmsta och Bergshamra.

Enligt den prognos som upprättades 2016 med år 2015 som basår kommer åldersgruppen 0-5 år att öka med cirka 42 procent fram till år 2025 vilket innebär ett barnantal på ungefär 4400 (d.v.s. 1000 fler) Hur stor del av den ökningen som kan antas hamna på landsbygden får analyseras närmare.

För barn i skolåldern (åldrarna 6 -15) beräknas ökningen bli cirka 20 procent vilket innebär ungefär 1200 fler elever, från idag cirka 5900 till cirka 7100. Kapacitetstaket på de befintliga kommunala skolorna är från och med 2017 cirka 6200 elever totalt. Även här får en djupare analys göras kring hur stor del av ökningen som tillfaller olika områden på landsbygden samt kring friskolornas fortsatta utveckling. Prognoser innehåller alltid en viss osäkerhet. Oförutsedda händelser och omvärldsfaktorer såsom konjunkturläge går inte alltid att förutsäga.

I Björkö, Singö, Rånäs och Herräng har elevantalet minskat till låga nivåer vilket varit en bidragande faktor till beslut om skolnerläggning.

Skolan upplevs som viktig som samhällsbärare, en nyckelfunktion för att få barnfamiljer att flytta in på orten eller landsbygden och har därmed stort symbolvärde förutsatt att skolan kan uppfylla olika krav elever, föräldrar och samhället ska ställa. I de lokala utvecklingsprogram som tidigare tagits fram lyfts skolan fram som viktig för hela bygdens utveckling både praktiskt och symboliskt. Det pekas till exempel på att tillgänglighet till bland annat skola är en betydelsefull komponent när barnfamiljer väljer var de ska bo.

Om nu samhället/orten inte har förutsättningar till att fortsatt bära en skola utifrån olika kriterier och krav kan man uppmuntras av goda exempel från olika delar av landet där utnyttjande av tidigare skolors lokaler istället har skapat skapa andra och alternativa värden och kvaliteter.

På kommunens landsbygdsskolor inklusive Bergshamra och Älmsta gick det år 2016 1480 elever. Total kapacitet på dessa skolor (14 st.) är i nuläget 2270. Dock stora lokala skillnader, de mer centralt belägna skolorna utifrån attraktiva pendlingslägen (Skederid, Drottningdal, Svanberga, Frötuna, Riala och Bergshamra) har 1070 elever på en kapacitet på 1290. Det är även i dessa skolors upptagningsområden som den största befolkningsökningen på landsbygden kan antas. Mer om detta i djupare analyser.

Om Landsbygdsbefolkningen antas öka med drygt 2500 personer fram till år 2025 skulle det ungefär, mycket grovt räknat, innebära över 400 fler barn i åldrarna 0 – 15 och begränsat till åldrarna 6-15 år drygt 250 fler barn och ungdomar. Det finns starka skäl att anta en betydligt högre ökningstakt förutsatt en hög bostadsbyggnadstakt. Mer ingående geografisk och demografisk analys behöver dock göras för att få än bättre planeringsunderlag. Hur och var nybyggnation sker är jämte generationsväxlingen bland landsbygdens småhus avgörande faktorer.

Den lagstadgade rätten att välja skola ses av de flesta som en självklar rätt och i grunden positivt. Det fria skolvalet blir också en viktig parameter vid planeringen av en kommuns skolorganisation. Det går inte att enbart se till antalet elever boende i ett geografiskt upptagningsområde. Även elevströmmar behöver beaktas, d.v.s. hur eleverna väljer och att etableringar av fristående skolor kan påverka.

I Norrtälje kommun är det fria skolvalet i praktiken dock något mer begränsat för vissa elever, då rätten till skolskjuts inte är lika långtgående för elever som väljer att gå i en annan skola än den de tillhör enligt upptagningsområdet. För många elever innebär de geografiska avstånden och avsaknad av allmänna kommunikationer, att val av annan skola kan innebära praktiska svårigheter. Till och från förskola och fritidshem får föräldrarna själva ordna transporten. Detta gör att skolor som ligger resemässigt bra till har generellt lättare att få fler elever. Dock kan konstateras att 20 procent av alla elever i grundskolan går i fristående skola samt att många väljer annan skola än den som upptagningsområdet anger.

Fritidshem för barn årskurs 0-6 finns på alla skolor. Fritidshem är till för barn som behöver tillsyn före och efter skolan och utnyttjas framförallt av barn i årskurs 0-3. Fritidsgård på kvällen är en extra service som kommunen erbjuder barn i årskurs 4-6.

7.1 Skolskjutsar

Skolskjuts är resa mellan plats i anslutning till hemmet och skolan av elev i förskoleklass, grundskola och särskola i anslutning till skoldagens början och slut. För barn som är inskrivna i barnomsorgen (0 – 5 år) är det förälders ansvar att lämna och hämta från barnomsorgen. Resor till och från fritidshem räknas inte som skolskjuts.
Skolskjuts kan ske i form av:

- Resor med allmän kollektivtrafik (buss, båt)
- Resor med särskilt upphandlad skolskjuts i form av skolbuss, skoltaxi eller sjötransport
- Självskjutsersättning

Rätten till kostnadsfri skolskjuts gäller enligt skollagen inte elever som valt att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle placerat eller som går i en annan kommuns grundskola. Men i de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elev måste vara folkbokförd i kommunen för att ha rätt till skolskjuts. Rätten till skolskjuts i Norrtälje kommun motiveras av att färdvägens längd, inklusive gång och cykelväg överstiger för:

- Årskurs F-3 2 kilometer
- Årskurs 4-6 3 kilometer
- Årskurs 7-9 4 kilometer

Likformighet ska eftersträvas inom att väl avgränsat bostadsområde när det gäller rätten till skolskjuts, vilket kan innebära att vissa elever får skolskjuts trots att de har kortare färdväg än vad föreskrifterna säger. Det kan dock även innebära att ett område behandlas restriktivt och att ingen elev i området får skolskjuts trots att en del elever har så lång färdväg att de enligt avståndsreglerna skulle ha den rätten.

E18 har en trafiksituation som motiverar rätt till skolskjuts trots att minimiavstånden inte är uppfyllda. För övriga vägar kan skolskjuts motiveras om färdvägen bedöms riskfylld ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Om man i Norrtälje kommun väljer en annan skola än den skola kommunen placerat eleven i, erhåller eleven ett SL Access-kort. Barn folkbokförda på ö utan fast broförbindelse erhåller ett WÅAB-kort eller om reguljär tur saknas beviljas så kallad självskjutsersättning för resa över vatten till närmaste uppsamlingsplats.

Antalet elever som är beviljade skolskjuts varierar mycket mellan olika skolor samt beroende på de olika avståndsreglerna utifrån ålder. Av 1713 elever i Åk F-3 innevarande läsår så har lite drygt hälften skolskjuts (864 st.). Om man inte räknar eleverna i skolorna (8 st.) i de tre största tätorterna som har totalt 900 elever är det ungefär 75 procent av eleverna i de mindre orternas skolor (16 st.) som har skolskjuts (604 av 813). Följaktligen är det över 70 procent av eleverna i Norrtäljes, Rimbos och Hallstaviks skolor som inte har skolskjuts.

Av 1401 elever i Åk 4-6 har 45 procent skolskjuts. I de mindre orternas skolor är andelen skolskjutsberättigade 77 procent. Följaktligen är det cirka 80 procent av eleverna i Norrtäljes, Rimbos och Hallstaviks skolor som inte har skolskjuts i mellanstadiet.

I högstadiet, åk 7-9 går det i de 9 kommunala skolorna totalt 1471 elever, av dessa är 46 procent berättigade till skolskjuts. Den enskilda skola som har andelsmässigt flest skolskjutsberättigade elever är Rådmansö. Av 195 elever 2016 hade 192 skolskjuts (98 procent). Även för Frötuna skola är andelen hög (92 procent).

7.2 Gymnasieskola och vuxenutbildning

Idag studerar ca 57 procent av Norrtälje kommuns gymnasieungdomar på centralt belägna Rodengymnasiet och resten ca 43 procent i extern regi. Andel gymnasister som läser hemma i Norrtälje kommun mot de som pendlar ut till grannkommuner ökar. När elevkullarna ökar i regionen kommer konkurrensen om utbildningsplatserna att öka i hela Stockholms län, vilket kommer att medföra att fler elever kommer att läsa sin utbildning inom kommunen.

Vuxenutbildningen är en viktig del för kommunens invånares framtida konkurrenskraft på arbetsmarknaden. Att lära om och lära nytt, och att få relevant studie-och yrkesvägledning eller karriärvägledning gynnar anställningsbarheten i framtiden. Samarbetet mellan vuxenutbildningen och arbetsmarknadens aktörer är särskilt viktig, inte minst för att nyanlända ska få en utbildning som ger dem en chans att komma in på arbetsmarknaden. Idag bedrivs den kommunala vuxenutbildning i Norrtälje på Campus Roslagen.

7.3 Den kommunala Kulturskolan

Roslagens kulturskola har förutom verksamhet i centrala Norrtälje, även undervisning i Hallstavik och Väddö. Kulturskolan i Rimbo har funnit sedan 2007, drivs som ett personalkooperativ med ansvar för kommunens musikskoleverksamhet i Rimbo med omnejd.

7.4 Barn & Utbildningsförvaltningens planer inför framtiden

I Norrtälje kommun finns en tydlig ambition att öka förutsättningarna för varje barn och elev att nå sina mål och utvecklas så långt som möjligt. Målsättningen är att bli en av landets bästa skolkommuner. Kommunens utbildningsverksamheter behöver vara organiserade och strukturerade för full utväxling på framtaget och beslutat skolutvecklingsprogram.

Skolstrukturen förändras nu i enlighet med fullmäktiges beslut.

Skolskjutsarnas upptagningsområden kan komma att ändras för att hålla upp elevantalet på de minsta skolorna.

8. Sjukvård- och äldreomsorg

Trygg sjukvård och äldreomsorg är viktigt både för de äldre och för deras anhöriga.
De äldre vill bo kvar hemma så länge som möjligt. För att klara detta behövs service och lämpliga bostäder. För de som inte kan bo kvar hemma längre finns äldreboenden för mer vårdkrävande äldreomsorg.

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje är en unik beställar- och myndighetsnämnd mellan Stockholms läns landsting och Norrtälje kommun med ansvar både för hälso- och sjukvård och omsorg för kommunens invånare. Kommunalförbundet tillgodoser Norrtälje kommuns invånares behov av hälso- och sjukvård genom myndighetsutövning, beställar- och ägarstyrning.

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje driver ett antal mötesplatser för seniorer i kommunen, så kallade träffpunkter, i samverkan med frivilliga pigga seniorer. De finns på 5 orter i kommunen (Hallstavik, Häverödal, Rimbo, Älmsta och Norrtälje), med cirka 150 frivilliga personer involverade i verksamheterna. Antalet besökare uppskattas till ungefär 100 per vecka.

Verksamheternas innehåll och aktiviteter varierar lite från träffpunkt till träffpunkt. De flesta serverar dock hemlagad husmanskost till lunch 1 gång per vecka, arrangerar bingo- och kortspel, seniordatakurser, stickcaféer, kurser m.m.

På flera ställen har man samverkan med t.ex. PRO, Röda korset och anhörighetsstöd. Syftet är att erbjuda gemenskap för att motverka ensamhet och isolering vilket skapar förutsättningar för social gemenskap och stärker enskildas möjligheter att klara sig bättre i vardagslivet och förebygger ohälsa.

Av totalt 10 husläkarmottagningar finns tre lokaliserade på landsbygden (Blidö, Bergshamra och Älmsta) och övriga i Hallstavik (1), Rimbo (2) och Norrtälje stad (4).

Det finns 7 barnavårdsenheter i kommunen som antingen finns som barnavårdscentral eller som filialer på husläkarmottagningarna ovan.

Det finns tre barnmorskemottagningar, dels som filialer i Rimbo respektive Hallstavik samt på Norrtälje sjukhus.

Det finns 17 äldreboenden i kommunen varav 6 är eller har avdelningar för demensboende. 8 finns i Norrtälje stad, 4 i Rimbo, 2 i Hallstavik samt en vardera i Älmsta, Bergshamra samt på Blidö. Tiohundra AB som är kommunalförbundets utförarorganisation driver 9 av äldreboendena, övriga 8 boenden drivs av privata aktörer (2016).

För de som bor i Norrtälje kommun och har rätt till hemtjänst, basal hemsjukvård och hemrehabilitering, har man rätt att välja en av de godkända utförarna inom kundvalet i kommunen, som man vill ska utföra vård- och omsorg hemma hos beställaren.

Kundvalsutförarna ansvarar för:

- Hemtjänst dagtid mellan klockan 07.00-22.00.
- Basal hemsjukvård dagtid mellan klockan 07.00-17.00.
- Hemrehabilitering måndag till fredag mellan klockan 08.00-17.00.

Kundvalsmöjligheterna har uppdelats i fyra zoner:

- Zon 1 består av Hallstaviksområdet (inklusive Väddö) och har tre olika godkända utförare.
- Zon 2 består av Rimboområdet och har fem olika godkända utförare.
- Zon 3 benämns Norra Norrtälje och har 7 (alla) olika godkända utförare.
- Zon 4 benämns Södra Norrtälje (inkl. Bergshamra) och har 6 olika godkända utförare.

Totalt finns det 7 olika utförare varav Tiohundra AB är en, resterande privata.

8.1 Antalet äldre ökar

Äldreomsorgen står inför en stor omvandling till följd av att antalet äldre i befolkningen ökar samtidigt som de äldre blir allt friskare. Under de närmaste 10 åren kommer gruppen 65-79 år enligt upprättade prognoser att öka med cirka 2045 personer och gruppen över 80 år med ungefär 2615 personer i hela kommunen. Andelsmässigt är det gruppen 80+ som ökar, från 6,3 procent av befolkningen år 2017 till 8,4 procent av befolkningen år 2026.

BEFOLKNINGSPROGNOS	2017	2018	2020	2022	2024	2026
ÅLDER						
– 64	44360	45376	49529	52171	54261	55863
65-79	12268	12549	13297	13849	14075	14313
80-84	1909	2042	2330	2682	3201	3679
85-	1923	1977	2074	2259	2501	2768
Summa	60460	61944	67230	70961	74037	76622
– 64	73,4 procent	73,2	73,7	73,5	73,3	72,9
65-79	20,3 procent	20,3	19,8	19,5	19,0	18,7
80-84	3,1 procent	3,3	3,5	3,8	4,3	4,8
85-	3,2 procent	3,2	3,1	3,2	3,4	3,6
Summa	100 procent	100	100	100	100	100

Befolkningsprognos 2017-2026. Statistik hämtad från SCB. Egen bearbetning.

Som berörts i tidigare avsnitt (1.2 Befolkning) behövs att en djupare demografisk analys tas fram som belyser situationen i olika delområden som planeringsunderlag dels för bostadsplanering vad gäller äldre men också som underlag för att möta de generationsskiften som sker när befintlig bostad byter ägare/brukare.

För att möta förändringen utifrån upprättade befolkningsprognoser behöver lämpliga bostäder byggas. Det som behövs är framförallt särskilda boenden för äldre. Bostäderna ska vara utformade utifrån äldres behov av tillgänglighet så att de äldre kan bo kvar livet ut.

8.2 Kommunalförbundet Sjukvård & Omsorgs planer inför framtiden

Norrtälje kommun har en befolkningssammansättning där andelen 80+ utgör en högre andel av befolkningen än länet för övrigt. En viktig del i att tillgodose de ökade behov av omsorg som detta medför är att hitta komplement till befintliga insatser för de äldre för att få en ökad trygghet och självständighet. Även förväntningar från den nya ”äldre generationen” på samhällets välfärdstjänster är en utmaning att hantera.
Utifrån befolkningsprognosen har ytterligare behov av bostäder identifierats och det gäller framför allt behovet av särskilda bostäder för äldre.
Det har sjösatts ett projekt benämnt ”Trygg hemgång”. Projektet är ett samordningskoncept mellan Norrtälje sjukhus, hemtjänsten och läkarstöd i hemmen i samband med utskrivning från sjukvården. För att skapa en ökad trygghet och självständighet kommer en fortsatt utveckling av eHemtjänst i olika former att ske parallellt med en kontinuerlig utveckling av ”traditionella” insatser.

9. Socialtjänst m.m.

Socialkontoret är förlagt i Norrtälje och utför kommunens uppgifter inom socialtjänsten enligt socialtjänstlagen (SoL) och övrig lagstiftning där socialnämnden är angiven som ansvarig. De verksamheter som ingår i socialkontorets arbetsuppgifter är följande:

- Ekonomiskt bistånd
- Missbruks- och övrig vuxenvård
- Barn och ungdomsvård
- Familjerätt
- Flyktingmottagande
- Serveringstillstånd
- Arbetsmarknadsåtgärder
- Budget och skuldrådgivning

Flyktingmottagandet är uppdelat i olika kategorier. Ensamkommande barn och ungdomar placeras i familjehem eller s.k. HVB-hem fram till man fyllt 18 år. Merparten av dessa ungdomar är placerade i Norrtälje kommun och socialkontoret ansvarar f.n för egen drift av fyra HVB-hem, varav två på landsbygden.

Enligt bosättningslagen som vann laga kraft 2016 skall kommunerna ansvara för att ta emot nyanlända som beviljats permanent uppehållstillstånd (PUT). Ca 200 nyanlända ankom till Norrtälje kommun år 2016 och den kvot som länsstyrelsen beslutat om för år 2017 och år 2018 är densamma, d.v.s. 200 nyanlända per år. Kommunen ansvarar för att ordna bl.a. boende vilket är en särskild utmaning. Många av de boenden som ordnas ligger på landsbygden. Migrationsverket har de senaste åren haft som mest tre asylboenden i norra delen av kommunen. De två kvarvarande kommer att avvecklas under hösten 2017.

Engagemanget från föreningslivet för att stötta dessa grupper är stort.

Norrtälje kommun bedriver även Tryggt i Norrtälje kommun (TINK). Det är ett samverkansprojekt mellan kommunens förvaltningar samt polisen, föreningar, företag, myndigheter, kyrkor och samfund. Syftet är att samordna, leda och utveckla kommunens drog- och brottsförebyggande arbete samt utveckla integrationsarbetet.

10. Kultur och fritid

Kultur- och fritidsnämnden och dess förvaltning ansvarar för en rad olika områden, se nedan. Nämnden har antagit ett kultur- och fritidspolitiskt program som riktlinje för verksamheten. Varje år beviljar nämnden så kallade föreningsbidrag. 2015 fick totalt 237 föreningar stöd på knappt 14 miljoner. Av dessa fick totalt 90 föreningar bidrag för barn- och ungdomsverksamhet varav 78 bedriver idrotts- eller motionsverksamhet.

Kultur- och Fritidsförvaltningen genomförde under 2016 en kultur- och fritidsvaneundersökning, med totalt 2000 respondenter vilket ger en bra statistisk relevans. En del av resultatet redovisas nedan.

DE MEST FREKVENTA KULTUR- OCH FRITIDSAKTIVITETERNA

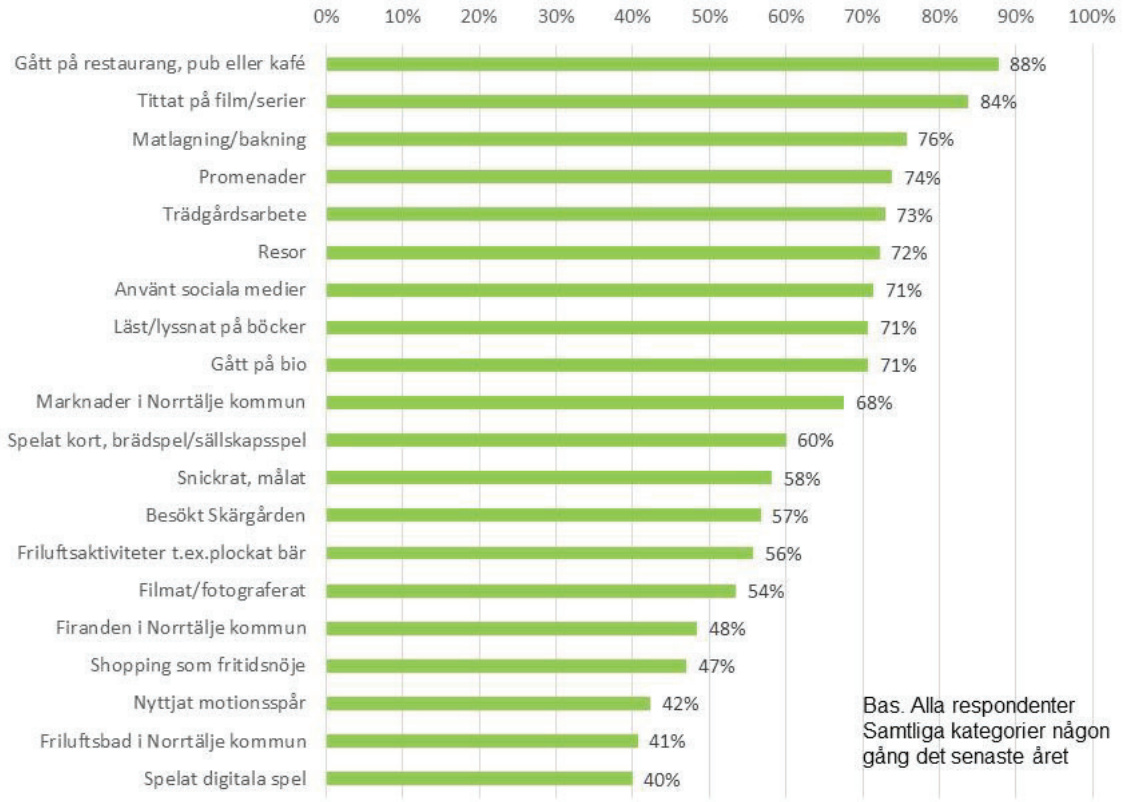

VILKA FRAMTIDA SATSNINGAR ANSER DU VARA MEST ANGELÄGNA ATT KOMMUNEN GÖR FÖR KULTUR- OCH FRITIDSLIVET I NORRTÄLJE KOMMUN?

Du får markera högst 6 satsningar som du tycker är viktiga.

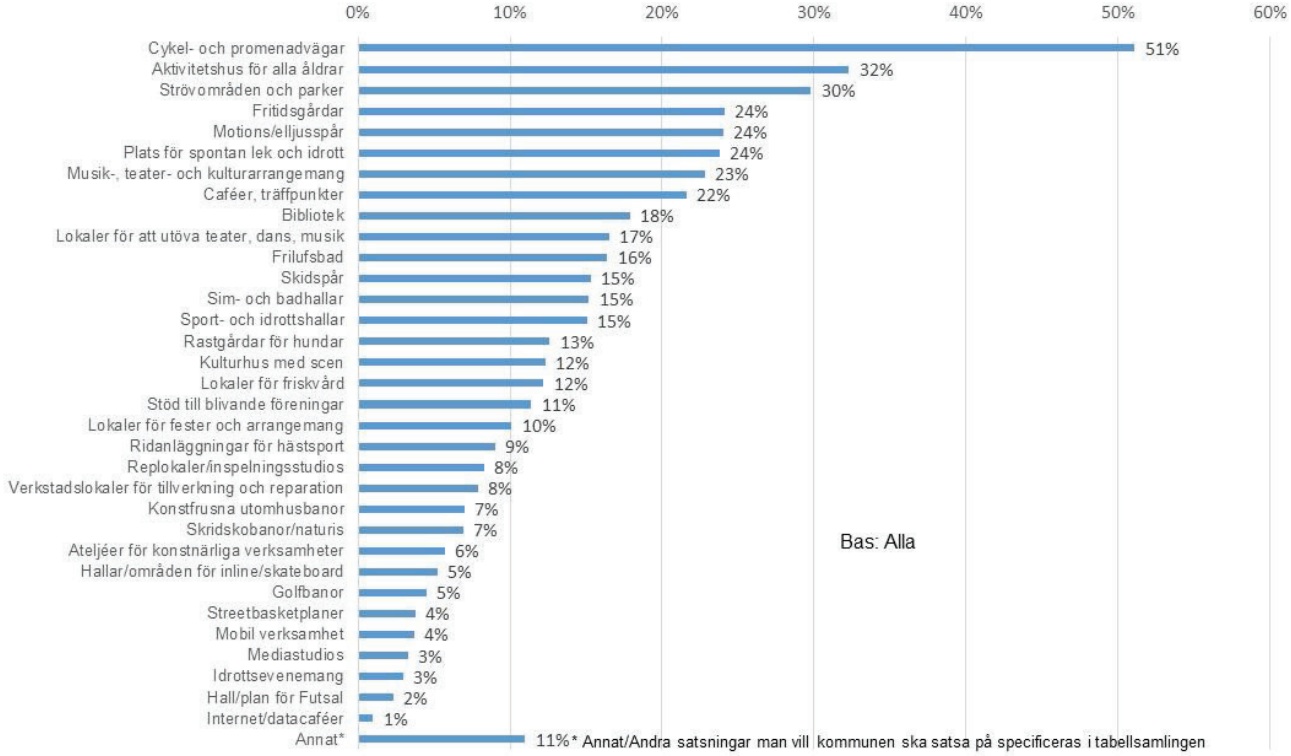

Att kommunen anordnar fler gång- och cykelvägar dominerar bland befolkningens önskemål om framtida satsningar. Detta skulle kunna tolkas som behov av förbättrad tillgänglighet förutom motionsaktiviteten som sådan. I en enkät gjord bland fast- och fritidsboende på Blidö lyfts även där separata gång- och cykelvägar fram som en viktig fråga för framtiden. Fortsättningsvis pekar det ideella nätverket av föreningar på Blidö, som står bakom enkäten, att en sådan lösning även skulle underlätta för turismen i området.

10.1 Biblioteksverksamhet

Norrtälje stadsbibliotek är huvudbibliotek. Det finns 7 filialer, dels i Hallstavik, Rimbo och Älmsta men även 4 mindre filialer, öppna 5 timmar/vecka, i Edsbro, Bergshamra (integrerat skol- och folkbibliotek), Rånäs och Herräng. Förutom dessa finns det ett gymnasiebibliotek samt en bokbuss. För bokbussen finns det cirka 200 hållplatser, varav i stort sett alla skolor och förskolor. Bussturerna förändras utefter önskemål från allmänheten. Kultur och fritidsnämnden beslutade i maj 2017 att folkbiblioteket i Skederid från hösten 2017 ska ersättas med biblioteksbussen.

Via nätet finns bibliotekstjänster (e-böcker, omlån, lån, katalog, evenemangsinformation m.m.) tillgängliga dygnet runt.

Biblioteken i Norrtälje, Rimbo, Hallstavik och Älmsta fungerar som kulturarenor. Hallstavik är också ett s.k. Meröppet bibliotek vilket innebär att man kan utföra sina bibliotekstjänster när biblioteket är stängt om man har funktionen Meröppet knutet till sitt bibliotekskort.

10.2 Fritidsgårdar

Det finns fritidsgårdsverksamhet i sex orter; Norrtälje stad, Rimbo, Hallstavik, Älmsta, Bergshamra samt i Herräng. Dessutom ett ungdomshus i Norrtälje stad.

10.3 Bad

Badhus finns i Norrtälje, Hallstavik, Rimbo och i Hallstavik även ett tempererat utomhusbad.

Simundervisning sker på badhusen under höst- och vårtermin och på utomhusbadet i Hallstavik under sommaren. Både simundervisning för skolorna samt simskolor på kvällstid. Det finns även externa aktörer som bedriver simundervisning på några av kommunens badplatser under sommarmånaderna, till exempel Svanberga, Lundabadet (Norrtäljeviken), Åkeröbadet (Rådmansö) och Backbyns (Singö) badplats. Skolorna ansvarar för transport av elever till skolsim som pågår dagtid på badhusen.

Samarbeten finns med barn- och utbildningskontoret där de lägger schema för hur deras skolor och klasser ska gå på skolsim på kommunens badhus och där kultur- och fritid tillhandahåller simlärare. Samarbete finns även med Norrtälje simklubb som har sin verksamhet på Norrtälje och Rimbo badhus och Norrtälje dykarklubb som har sin verksamhet på Norrtälje badhus. Andra samarbeten är med boenden för ensamkommande, som går på simskola och badar på badhusen. I övrigt finns samarbete med Korpen och Medborgarskolan gällande vattengymnastik och samarbete med räddningstjänsten, som tränar simning och vattenlivräddning på Norrtälje badhus.

Det finns i kommunen 31 friluftsbad som kommunen ansvarar för. Endast 1 kommun i Sverige uppskattas ha fler badplatser att ansvara för (Växjö). Kartan ovan visar läget på dessa. Mer utförlig information om dessa inklusive webbkarta finns på hemsidan norrtalje.se.

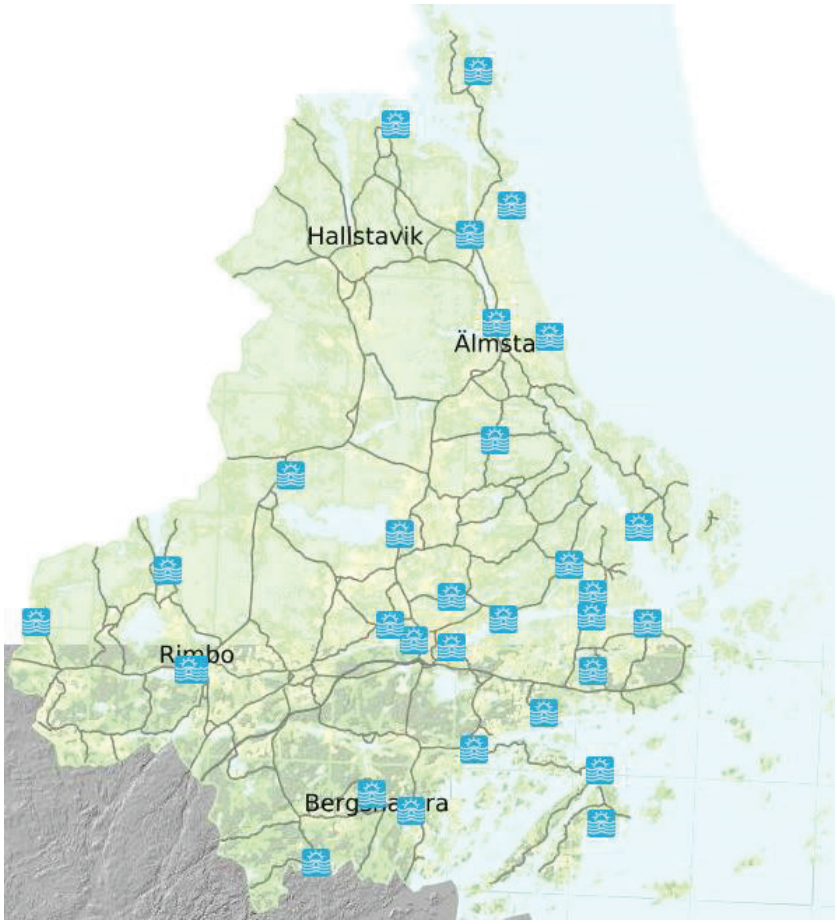

Karta: badplatser i kommunen. Egen bearbetning.

10.4 Bygde- och hembygds-gårdar

På landsbygden finns många ofta bra utrustade och intressanta möteslokaler, t.ex. i bygdegårdar, hembygdsgårdar och i kyrkornas och idrottsföreningarnas samlingslokaler. De här mötesplatserna är viktiga för sammanhållningen i bygden tillsammans med de lokaler som kommunen äger (skolor m.fl.). I Norrtälje kommun finns 20 Hembygdsföreningar, 15 bygdegårdsföreningar samt 4 Folkets hus.

Kultur- och fritidsnämnden ger bidrag till bygdegårdar och Folkets husföreningar som är samlingslokalhållande föreningar för att de ska fungera som mötesplatser på landsbygden. Föreningarna kan även söka investeringsmedel.

År 2015 var det 15 sådana föreningar på landsbygden som fick bidrag. Bygdegårdar, hembygdsgårdar och olika föreningar kan även söka stöd från Kultur & Fritid när det gäller att bredda kulturutbudet.

Ett förslag som har framförts från föreningsnätverket ”Blidöbygden Utveckling i Samverkan” om en kommunal utvecklingsfond. Den fonden skulle användas för att stödja lokala utvecklingsprojekt, och att förhindra att de inte blir av på grund av att de står utan medfinansiering.

Ovan: Bygdegårdar i Norrtälje kommun. Egen bearbetning.

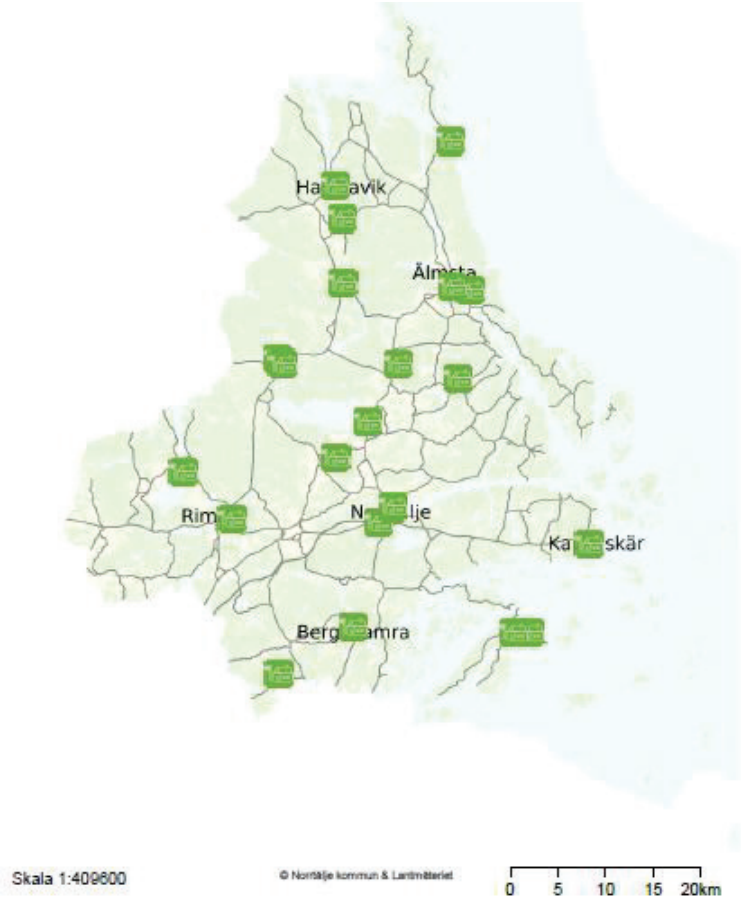

Ovan: Hembygdsgårdar i Norrtälje kommun.

10.5 Idrott

Norrtälje kommun har en stor mångfald av olika typer av föreningar. Enligt kommunens föreningsregister finns det 82 idrottsföreningar varav 78 fick år 2015 bidrag från Kultur- och Fritidsnämnden för barn- och ungdomsverksamhet.

Kommunen ansvarar för ett antal anläggningar som stöd för idrottsverksamheten förutom de ekonomiska bidragen. Den absoluta merparten av anläggningarna ägs och drivs i föreningsregi med visst bidrag från kommunen via föreningsbidrag.

Tillgängliga idrottshallar som hyrs ut från kommunen, oftast i anslutning till skolor, finns på totalt 10 orter i kommunen. Bland dessa finns 3 ishallar i Norrtälje, Rimbo och Hallstavik. Det finns även fotbollsplaner på 16 orter i kommunen (se karta till höger).

Fotbollsplaner (natur- och konstgräs) i kommunen. Information från Stockholms fotbollsförbund. Egen bearbetning.

Ridhus med ”öppen” verksamhet finns på 3 orter. Det finns även ridhus som ägs och drivs i föreningsregi. Förutom dessa finns ett stort antal privata anläggningar. Dessa finns det dock ingen samlad förteckning över.

Förutom motionsspår, fotbollsplaner, idrottshallar, ridhus och ishallar finns en rad andra typer av anläggningar spridda över kommunen. Friidrott, boule, bandy, skytte, tennis, golf är bara några exempel på verksamheter som finns inom kommunen.

En av de mer framstående idrottsklubbarna i kommunen är de femfaldiga svenska mästarna i Speedway: Rospiggarna från Hallstavik. Klubben har förutom sin sportsliga framgång det 27:e bästa publiksnittet bland elitlag i Sverige samt högst bland speedway-lag i Sverige med ett genomsnittligt åskådarantal på 4258 åskådare under 2016. Hallstavik stod även värd för Svenska mästerskapen under 2016. Under 2017 anordnades även en deltävling i speedway- EM i Hallstavik.

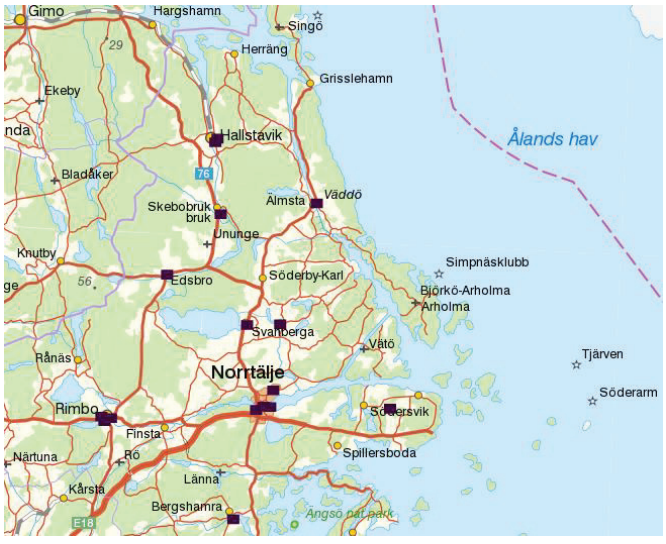

Idrottshallar som är tillgängliga för uthyrning från kommunen. Egen bearbetning.

Klubbens hemmamatcher och evenemang bidrar förutom de sportsliga och ekonomiska aspekterna till att marknadsföra Hallstavik och resten av kommunen i form av tillresta deltagare och besökare från resten av Sverige och världen.

Andra idrottsföreningar utanför Norrtälje stad som kan nämnas är Rimbo IF (fotboll, ishockey, bordtennis) och Riala GOIF (fotboll).

10.6 Kulturverksamhet

År 2015 gavs det grundbidrag, verksamhetsbidrag eller evenemangs- och programbidrag till 72 föreningar registrerade inom kommunen som bedriver någon form av kulturell verksamhet. Förutom dessa fick samtliga 9 studieförbund bidrag för sin studieverksamhet.

Kulturföreningar kan söka verksamhetsbidrag inom konstarterna musik, teater, dans, bildkonst, litteratur eller film/foto.

10.7 Framtidsplaner

Älmsta bibliotek ska bli ”Meröppet” enligt samma koncept som finns i Hallstavik, investerings-medel finns och arbetet pågår.

Behovet av de små filialerna i Rånäs, Edsbro och Herräng ses över. Istället skulle kommunen investera i ytterligare en bokbuss.

I Norrtälje kommun ses ungdomar som en resurs, och insatserna kommunen gör som en investering för framtiden. Ungdomsverksamheten ska vara en plattform för informellt lärande och identitetsskapande - och fungera som en ”sluss”, både in från utanförskap men också ut till andra sammanhang och verksamheter. Verksamheten ska bygga på aktuella behov, forskning och omvärldsbevakning. Ungdomsverksamheten ska inkludera och engagera ungdomarna själva samt vara lättrörlig och anpassningsbar utifrån skiftande behov och förändringar i samhället. Den ska också erbjuda ungdomar en meningsfull och berikande fritid, vara öppen för alla samt ta starkt avstånd från alkohol, tobak, droger, våld, dopning, mobbning och trakasserier. Kultur- och fritidsnämnden vill möta ungdomar där de befinner sig (både fysiskt och mentalt), bjuda in dem, anstränga sig för att möta deras behov samt etablera forum för ungdomars inflytande och engagemang.

Badhuset i Norrtälje är från 2014 och således helt nytt och Rimbo badhus från 1990 och beräknas finnas kvar länge till. Utomhusbadet i Hallstavik är från 2010, medan inomhusbadet är från 1939 och livslängden för anläggningen är i princip slut. Beslut inför framtiden, om Hallstavik badhus ska renoveras, om det ska byggas ett nytt eller om det inte ska finnas något badhus i Hallstavik, skall det tas ställning till.

De friluftsbad som finns idag med kommunalt ansvar ska fortsätta att underhållas. Det planeras inte för fler friluftsbadplatser. Sett ur ett nationellt perspektiv uppskattas Norrtälje kommun ha näst mest kommunala badplatser inom sin kommun av alla 290 kommuner i riket.

11. Övrig kommunal infrastruktur

Tillgång till bra infrastruktur som kommunalt vatten och avlopp, elnät, väghållning och bredband är viktigt både för de boende och för företagen på landsbygden.

11.1 VA

För fördjupad och förnyad information hänvisas till VA-översikt och beslutad VA-policy (vilka uppdateras varje mandatperiod) samt beslutad VA-plan (uppdateras årligen). Då dessa dokument uppdateras kontinuerligt, finns den mest aktuella informationen alltid i dessa dokument.

Reningsverk finns idag (december 2016) på följande orter i kommunen, se tabell till höger.

Via överföringsledning förs spillvatten från vissa orter till ett reningsverk på en annan ort för rening, t.ex. renas spillvattnet från Bergshamra i reningsverket i Norrtälje (Lindholmen).

Vattenverk som distribuerar vatten finns idag (december 2016) på följande orter, vilket visas i tabellen nedan.

RENINGSVERK
Norrtälje, Lindholmen
Blidö kyrkby
Drottningdal
Gräddö
Kapellskär
Köpmanholm
Norrby
Nysättra
Spillersboda
Svanberga
Södersvik
Rimbo
Edsbro
Finsta
Rånäs
Hallstavik
Grisslehamn
Herräng
Älmsta

Orter där det finns reningsverk (december 2016)

VATTENVERK	DISTRIBUTIONSOMRÅDE
Hallstavik	Hallstavik, Häverödal, Skebobruk och Älmsta
Herräng	Herräng
Edsbro	Edsbro
Grisslehamn	Grisslehamn
Norrby	Söderby-Karl
Södersvik	Södersvik
Blidö	Blidö
Drottningdal	Drottningdal

Vattenverk och distributionsområde (december 2016)

Via överföringsledningar försörjer ibland ett vattenverk flera andra orter med vatten. T.ex. får Skebobruk och Älmsta sitt vatten från vattenverket i Hallstavik. Ett antal orter får också sitt vatten från Norrvatten (Norrtälje, Nysättra, Svanberga, Spillersboda, Furusund, Köpmanholm, Finsta, Rimbo, Rånäs, Gräddö och Bergshamra).

Innanför det kommunala VA-verksamhetsområdet i kommunen är VA-huvudmannen skyldiga att försörja alla fastigheter med kommunal VA-tjänster. I Norrtälje kommun finns f.n. (december 2016) kommunalt VA-verksamhetsområde på ett tjugotal orter (se karta till höger).

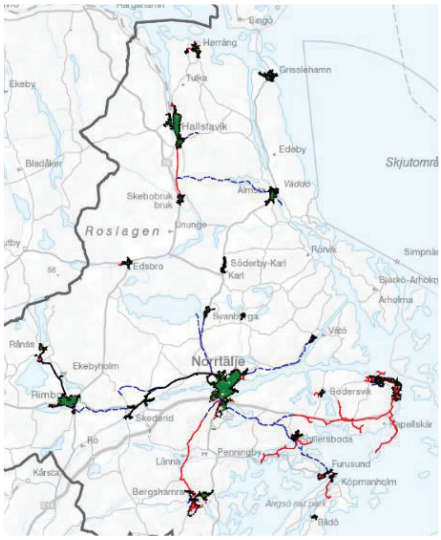

Karta: Verksamhetsområde för vatten och avlopp (svart). Kommunalt vatten- spill- och dagvatten (grönt). Kommunal vatten- och spillvattenledning (rött). Kommunal vattenledning (blått) (Bild från VA- plan 2016).

11.1.1 GEMENSAMHETSANLÄGGNINGAR

Enligt den VA-policy som fastställdes av kommunfullmäktige 2015-09-28 (§161): ”Gemensamma lösningar ska förordas framför enskilda där det är lämpligt”

Att genom en gemensamhetsanläggning ordna gemensamt vatten och/eller avloppsförsörjning som förvaltas av en samfällighetsförening, kan vara ett alternativ för de fastigheter som saknar allmän VA-försörjning. I Norrtälje kommun finns idag gemensamhetsanläggningar både för vatten och för avlopp.

Norrtälje kommun erbjuder möjlighet till samfälld anslutning i områden där den kommunala VA-utbyggnaden dröjer, förutsatt att detta är tekniskt rimligt och inte innebär någon nettokostnad för VA-kollektivet (Beslut i kommunfullmäktige 2015-03-30 § 45).

Gemensamma lösningar kan även innebära att fastighetsägare går samman och anordnar gemensamma enskilda VA- anläggningar. I dessa fall är VA-huvudmannen inte inblandad.

I Norrtälje kommun finns för närvarande 77 gemensamhetsanläggningar för vatten och avlopp som via ett samfällt ledningsnät är anslutna till den allmänna VA- anläggningen. Anslutning till den kommunala anläggningen har erbjudits i vissa tätbebyggda områden utanför det kommunala verksamhetsområdet. Se karta till höger.
Dessutom finns ett större antal samfälligheter med enskild VA- anläggning, d.v.s. ej anslutna till den allmänna Va-anläggningen. Dessa frågor hanteras av bygg-

Karta med vattenverk (blå kvadrater) och avloppsreningsverk (röda kvadrater) samt gemensamhetsanläggningar förvaltade av samfälligheter och anslutna till kommunalt VA (svarta/färgade markeringar, något svåra att urskilja pga. skalan och samfälligheternas stora antal).

11.1.2 FRAMTIDSPLANER VA

Kapaciteten i befintlig VA- anläggning är begränsad. Detta gäller inte bara verk utan även andra delar av VA- anläggningen, t.ex. ledningsnät. Problem uppstår när kapaciteten i den befintliga allmänna VA- anläggningen inte räcker till för den tänkta exploateringen eller utbyggnaden av VA.

För aktuella uppgifter gällande den allmänna anläggningen och pågående projekt, hänvisas till gällande VA-översikt. Målsättningen är att skapa en hållbar och robust allmän VA-försörjning som levererar vattentjänster med hög kvalitet, bidrar till god ekologisk status i Norrtälje kommuns recipienter samt till en hållbar samhällsutveckling (VA-plan 2016).

Planerad utbyggnad av allmänt VA till befintlig bebyggelse finns i gällande VA-plan.
”I samband med ledningsdragning för VA och bredband utreds alltid om även elnätet ska uppgraderas samtidigt”. Utbyggnad av VA till befintlig bebyggelse styrs av behov enligt § 6 i lag om allmänna vattentjänster (LAV). För att prioritera rätt och först bygga ut till de områden där behovet är störst har en prioriteringsmodell tagits fram som finns presenterad i fastställd VA-plan där även planerade utbyggnadsprojekt anges.

SAMMANFATTNING KOMMUNENS VA-PLAN 2016:

Syftet med den planerade VA-utbyggnaden är att uppfylla kommunens skyldigheter enligt lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV). Vattentjänstlagen anger att kommunen, om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas med vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall:

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och
2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän VA- anläggning.[1]

Målsättningen är att skapa en hållbar och robust allmän VA-försörjning som levererar vattentjänster med hög kvalitet, bidrar till god ekologisk status i Norrtälje kommuns recipienter samt till en hållbar samhällsutveckling.

Planerad utbyggnad av allmänt VA till befintlig bebyggelse finns i gällande VA-plan. I VA-plan 2017 kommer även planerad utbyggnad av allmänt VA till blivande bebyggelse att beröras i större utsträckning än i VA-plan 2016.

I övrigt hänvisas till gällande VA-plan då den ska uppdateras varje år aktuell och korrekt information. För att avgöra vilka områden med behov som ska byggas till först, används en i VA-planen presenterad prioriteringsmodell för att se vilka områden som har störst behov och därmed ska prioriteras.

1

11.2 Elnät

Det finns två stora koncessionsägare i kommunen. På landsbygden är det huvudsakligen Vattenfall. Norrtälje Energi (NEAB) har koncession på el inom sitt område, i huvudsak staden.

Koncessionsägaren har skyldighet att dra fram el till alla som begär det. Däremot finns inget krav på hur snabbt detta ska göras. I vissa fall kan det krävas ny ledningsdragning eller uppgradering av befintliga ledningar vilket kan ta tid. Anslutningsavgiften för en ny anslutning sätts utifrån den faktiska kostnaden.

Inom kommunen finns även några andra elnät. I sin helhet finns det fyra elnätsområden. Norrtälje Energi är ägare för elnäten i området Norrtälje, Rimbo och Rånäs. I de två andra stora el- områdena, Rådmansö- Bergshamra området samt kommunens västra och norra delar har Vattenfall Eldistribution ägandeskap över elnätet. Det här med undantag för Hallstavik, där den ekonomiska föreningen Hallstavik Elverk har ungefär 1800 elnätskunder.

11.3 Bredband

2009 offentliggjordes regeringens ”Bredbandsstrategi för Sverige”. Målet för strategin var att 90 procent av alla hushåll och företag i landet år 2020 skulle ha tillgång till bredband om minst 100Mbit/s. Detta är också kommunens mål samt att för år 2015 skulle minst 40 procent av alla ha tillgång till 100Mbit/sekund. Nya nationella mål kan innebära att kommunens strategi revideras.

Bra bredband är mycket viktigt för att skapa en levande landsbygd och skärgård och för företagen där. Det finns tillgång till bredband i hela kommunen via, fiber, radiolänk eller telenätet. Tillgång till bra internetuppkoppling blev uppmärksammat som en mycket viktig fråga på flera av vårens dialogmöten i kommunen.

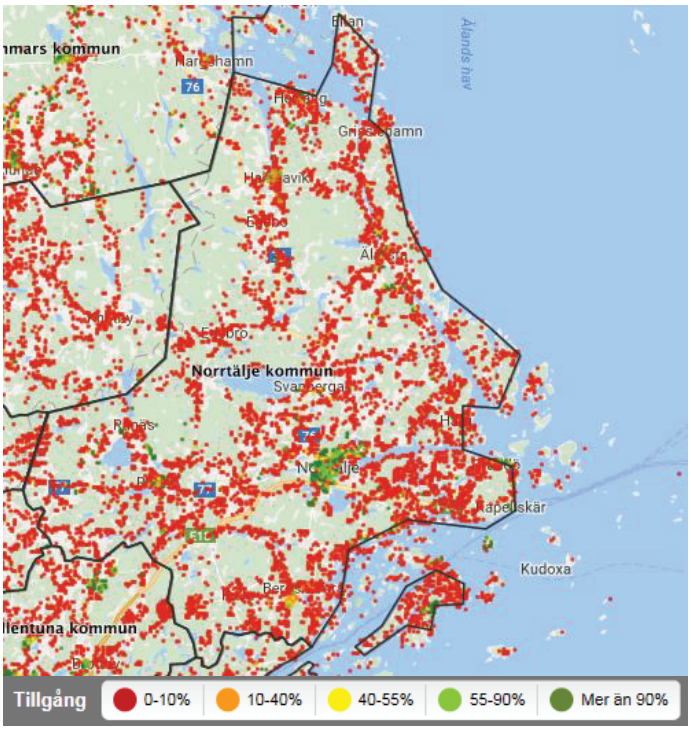

Tillgång till fiber i Norrtälje kommun. Karta hämtad från bredbandskartan. Kartläggningen gjordes i oktober 2016.

Av kommunens knappt 30 000 enfamiljshushåll i tätort och glesbygd är cirka 44 procent anslutna till bredbandsnät via fiber eller kabel-TV. I princip alla dessa finns i tätort och merparten i flerfamiljshus. Många husägare har ansett att kostnaden för att ansluta sig till dessa bredbandsnät, företrädesvis fiber, är för hög. Istället har man valt att använda ADSL eller mobila bredbandslösningar. Den planerade avvecklingen av det kopparbaserade telenätet, och därmed även ADSL, kommer sannolikt att förändra husägarnas inställning och investeringsvilja framöver.

Sammantaget innebär det att cirka 40 procent i oktober 2015 av alla hushåll i Norrtäljes kommun har tillgång till fasta bredbandsnät med möjliga överföringskapaciteter på 100 Mbit/s eller mer. Väldigt få på landsbygden (8 procent).

En mycket stor del av den bredbandstillgång som finns i kommunen och framförallt på landsbygden är därmed via telenätet (ADSL). Överföringshastigheten är betydligt lägre (max 24Mbit men i praktiken betydligt lägre).

11.3.1 KOMMUNENS MÅL

Det kommunala målet så som det är formulerat i kommunens bredbandsstrategi är att ett väl utbyggt bredbandsnät är en viktig del av kommunens långsiktiga strävan i att utveckla Norrtälje till en attraktiv och tillväxtorienterad kommun. Kommunens målsättning för utbyggnaden av IT-infrastruktur utgör en nedbrytning av regeringens mål och är följande:

• att år 2020 bör 90 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s synkron kommunikation.
• år 2015 var målet att 40 procent skulle ha tillgång till bredband med hastighet om minst 100 Mbit/s synkron kommunikation.

Norrtäljes kommuns direktiv, stöd och vägledning för att detta ska uppnås är:

• Norrtälje Kommun ska verka för en marknadsdriven utbyggnad genom nära samarbete och samverkan med marknadsaktörer, byalag/föreningar och offentliga organisationer för att kunna erbjuda hela kommunen tillgång till bredband. Såväl inom tätort som på landsbygd.

• Kommunen ska vara aktiv och i största möjliga mån bistå bredbandsleverantörerna vid planering och utbyggnad av bredbandsnät. Hur det ska formaliseras kommer att ske i dialog med marknadsaktörer och jurister.

• I de områden där kommersiella aktörer inte är intresserade, eller där bidrag inte räcker till för att en utbyggnad kommer att ske, måste kommunen vara med och stötta att en bra bredbandsuppkoppling finns tillgänglig. Exakt hur och i vilken omfattning måste ske i en dialog mellan kommunen, invånare, företag och andra aktörer då endast en modell kanske inte är applicerbar på alla område.

• Kommunen ska också följa de av Post och Telestyrelsen rekommenderade riktlinjer genom att bland annat aktivt verka för en tydlig ägarstyrning av stadsnät och därmed säkerställa ett effektivt utnyttjande av befintliga infrastrukturer. Kommunen ska agera köpare av bredbandstjänster och leverantör av digitaliserade samhällstjänster inom bland annat vård, skola och omsorg. Kommunen ska idka samverkan med marknadsaktörer, byalag och andra kommuner med flera.

• Kommunen ska verka för att de bredbandsnät som byggs i kommunen är öppna för alla bredbandsleverantörer. I de fall kommunen är medfinansiär är det ett krav. Det ska i princip vara möjligt för leverantörerna att erbjuda bredbandstjänster till konsumenterna på lika villkor. Det ökar mångfalden och främjar konkurrensen.

• Bredbandsnäten som byggs ska vara framtidssäkra. Det innebär att dessa ska ha egenskaper för att inom överskådlig framtid tillgodose både befintliga och framtida behov av kapacitet och tillgänglighet.

• Kommunen ska verka för att tillgången till fiberbaserad IT-infrastruktur i största möjliga mån säkerställs vid ny exploatering av bostads- köpcenter- och industriområden.

• Fördjupad process och policy dokument gällande markupplåtelseavtal, schacktillstånd, Norrtälje Energi och andra direktiv kommer att tas fram i ett vägledningsdokument. Detta kommer att ske i dialog med marknadsaktörer för att stämma av att policy och processer underlättar för bredbandsaktörer utan att negativt påverka kommunen i andra delar som icke är relaterade till bredbandsutbyggnad.

I de fall en prioritering av geografiska områden är nödvändig, är kommunens ståndpunkt att följande direktiv ska vara styrande:

• Områden med relativt många hushåll och företag prioriteras före ett område med färre.

• Där den lokala efterfrågan och det lokala engagemanget är stort ges högre prioritet. Kommunen stöder ”Byalagskonceptet” vilket innebär att hushåll och företag i tätorterna och/eller på landsbygden sluter sig samman i ekonomiska föreningar, så kallade byanätsföreningar.

• Om det finns kommunal verksamhet i ett visst område kommer dess prioritet att höjas. På motsvarande sätt kommer områden som är speciellt rikt på näringsdrivande verksamhet att få en högre prioritet.

• Närheten till befintlig IT-infrastruktur och kostnaden för att bygga det aktuella bredbands- nätet kan också komma att styra ett områdes prioritet.

• Kommunens bedömning är att den rådande situationen för bredband i de mindre orterna, på landsbygden och skärgården – med en förhållandevis dåligt fungerande marknadssituation, begränsat statligt stöd för utbyggnad av bredband, och den förestående avvecklingen av det kopparbaserade telenätet.

11.3.2 KOMMUNENS STÖDJANDE ÅTGÄRDER

• Kommunen ska vara aktiv och i största möjliga mån bistå bredbandsleverantörerna vid planering och utbyggnad av bredbandsnät.

• Kommunen ska i tillämpliga delar bistå samfälligheter, byalag och andra typer av föreningar att söka bidrag från jordbruksverket för utbyggnad av områdesnät, samt bistå med kompetens i den omfattning som det är tillämpligt vid planering och byggnation av bredbandsnät inom deras område.

• Den övergripande principen är att alla hushåll och företag ska ha möjlighet att ansluta sig till någon form av bredband.

• Kommunen avser att söka påverka mobiloperatörerna för att få dem att öka täckning och kapacitet i hela kommunen. Bland annat för att det är stora brister då fritidshusägare och turister kommer till kommunen.

• Planering och utbyggnad av IT-infrastrukturen i kommunen kommer så långt som möjligt samordnas med motsvarande satsningar på nationell och regional nivå. En regional samordning är framför allt viktig. Med gemensam planering och utbyggnad över kommungränserna kan kommunerna tillsammans bidra till att fler hushåll och företag får tillgång till bredband.

11.3.3 STÖD TILL BREDBAND PÅ LANDSBYGDEN

För de som vill utveckla bredband på landsbygden finns stöd att söka inom det s.k. Landsbygdsprogrammet. Här följer en sammanfattande information om stödets utformning och villkor. För mer detaljerad information hänvisas till Jordbruksverkets webbplats.

Grundläggande villkor för att söka bredbandsstöd
För att söka projektstöd för bredband måste följande fem villkor vara uppfyllda:

- Projektet ska genomföras på landsbygden utanför tätort
- Projektet ska genomföras där det inte finns s.k. NGA-nät
- Marknadsaktörer får inte planera utbyggnad i samma område
- Det ska byggas ett bredbandsnät som ger hög överföringskapacitet
- Projektet stämmer överens med befintlig regional och kommunal strategi
- Samråd ska göras med kommunen i samband med att projektet planeras

Vem kan söka stödet?
Alla typer av föreningar, organisationer, företag, kommuner och andra myndigheter kan ansöka om stödet. Kravet är att projektet ska vara till nytta för fler. Det betyder till exempel att en förening som bygger för sina medlemmar eller ett företag, organisation, kommun eller myndighet som bygger för fler än bara den egna verksamheten kan söka stödet. Det innebär också att en enskild privatperson eller en enskild firma inte kan ansöka om stödet.

Man kan få stöd för

- Projektering av bredbandsnätet
- Anläggningsarbeten
- Material
- Dokumentation av bredbandsnätet
- Administration av projektet

Det innebär att man bara kan få stöd för att anlägga den passiva infrastrukturen (till exempel kanalisationsrör och fiberkablar), inte för den aktiva utrustningen (den elektroniska utrustningen som skapar signalen i bredbandsnäten). Jordbruksverket har tagit fram en budgetmall som ska användas vid ansökan om stöd.

Finansiering av projektet
Projektet får finansieras dels av det stöd man kan få från Landsbygdsprogrammet, dels av privata pengar. I Stockholms län ges 60 procent i stöd från Landsbygdsprogrammet, för de bidrags- berättigade utgifterna en-

ligt ovan. Stödprocenten har bestämts av Länsstyrelsen med hjälp av riktlinjer som Jordbruksverket tagit fram. Varje län ska tillämpa samma stödprocent för alla projekt i länet, trots att det kan finnas regionala skillnader.

Den del som inte täcks av stödet ska täckas av privata pengar, till exempel medlemsinsatser, anslutningsavgifter eller medel från privata företag. Projektet kan inte medfinansieras
med andra offentliga stöd från till exempel EU, den svenska staten, regionförbund, landsting eller kommun.

Leader
Små lokalt förankrade projekt i uppstartsfas kan få hjälp genom Leader-programmet med att ta fram underlag till en bredbandsansökan. Eget ideellt arbete kan vara del av medfinansiering. För Norrtäljes del är det Leader Stockholmsbygd som är aktuellt.

11.4 NÄRVÄRME

Fjärrvärmeverksamhet i kommunen bedrivs i tre orter: Norrtälje, Hallstavik och Rimbo. Verksamheten bedrivs som en del i Norrtälje Energi AB. I kommunen finns inga planer för utveckling av fjärrvärme utanför Norrtälje, Hallstavik och Rimbo.

11.5 GATA-PARK

Gatu- och Parkavdelningen förvaltar områden, gator, parker och offentliga platser i kommunen där kommunen är väghållare och/eller är huvudman. I princip är det i Norrtälje tätort, Rimbo samhälle och Hallstaviks samhälle. I övrigt ligger ansvaret på Trafikverket eller enskilda väghållare och samfälligheter.

11.6 RENHÅLLNING

Det finns på Norrtälje kommunen en särskild avdelning som ansvarar för renhållning. Avdelningens arbetsuppgifter består av avfallshantering, latrin och slam, omhändertagande av miljöfarligt avfall och ansvar för omlastningsstationer och avfallsupplag.
Det finns i kommunen två avfallsanläggningar i Salmunge och Häverö. Det finns fyra återvinningscentraler i dels Salmunge, Häverö och Görla. Det finns även flytande återvinningscentral, ÅVC- färjan, där boende på öar utan bro- eller färjeförbindelse kan lämna grovsopor kostnadsfritt under sommarhalvåret. Det finns även en miljöbåt som trafikerar öarna under sommarhalvåret där farligt avfall kan lämnas utan kostnad.
När det kommer till sophantering ska både permanentboende och fritidsboende ha ett abonnemang för sophämtning. För att få hämtning av latrin behövs även i det fallet abonnemang för tjänsten. Slamtömning är obligatoriskt för både permanentboende och fritidsboende med enskild avloppsanläggning. Slamtömningen utförs av entreprenör anlitad av kommunen.

11.7 RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Räddningstjänsten ansvarar för samordning och delar av utförandet av kommunens arbete med skydd mot olyckor, säkerhet, krisberedskap och civilt försvar. Arbetet syftar både till att stärka invånarnas trygghet och säkerhet samt till att säkerställa kommunens förmåga till leverans, såväl i vardag som vid kris eller andra störningar. Målsättningen är ett likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor och kriser i hela kommunen, som en del i att vara en trygg och säker kommun. Verksamheten finns representerad med egen personal på fem orter i kommunen men samverkar även med andra aktörer, exempelvis SSRS (Sjöräddnings-sällskapet) i Räfsnäs och Björkö frivilliga brandkår.

Räddningstjänsten är kommunens sakkunniga i risk- och säkerhetsfrågor kopplat till bl.a. plan- och byggprocess samt utgör myndighet i tillstånds- och tillsynsärenden inom områdena skydd mot olyckor, brandsäkerhet och hantering av brandfarliga och explosiva varor. Räddningstjänsten utbildar och informerar även invånare och kommunens medarbetare i skydd mot olyckor, första hjälpen och krisberedskap. Vid en inträffad olycka genomför Räddningstjänsten såväl räddnings- som vissa sjukvårdsinsatser samt bistår med krisstöd för drabbade.

Räddningstjänsten samordnar kommunens säkerhetshetsarbete, inklusive försäkringsfrågor och systematisk riskhantering i kommunens verksamheter. Räddningstjänsten ansvarar även för kommunens krisberedskapsarbete samt uppgifter inom civilt försvar.

Verksamheten upprätthåller dygnetruntberedskap på fem orter i kommunen; Norrtälje, Rimbo, Hallstavik, Älmsta och Blidö. I Norrtälje finns en heltidsbrandstation där brandstyrkor ska kunna rycka ut inom 1,5 minuter från inkommit larm. På de andra orterna arbetar brandmän i beredskap med en inställelsetid på 5-8 minuter från inkommit larm. Räddningstjänsten har även ett avtal med SSRS, vilka utgör ett räddningsvärn, avseende transporter i skärgården samt utförande av enskilda räddningsinsatser. Utöver detta samverkar Räddningstjänsten med olika frivilligresurser, bland annat FRG (frivilliga resursgrupper) samt Björkö frivilliga brandkår. Räddningstjänsten har även placerat räddningsmaterial i brandbodar på olika skärgårdsöar och utbildar och övar frivilliga årligen i hur de kan göra en första insats.

11.7.1 FRAMTIDA UTMANINGAR

Förändringar i samhället i stort har gjort det svårare att rekrytera samt behålla personal på kommunens deltidsbrandstationer. Räddningstjänsten arbetar mycket aktivt med frågan men det kan komma att krävas andra typer av beredskapslösningar framöver, om utvecklingen fortsätter i samma riktning.

Det är en stor utmaning att hantera olyckor som inträffar långt från någon av kommunens brandstationer. Räddningstjänsten arbetar därför med att utveckla både ny teknik och samverkan med frivilligresurser. Det är även viktigt att stötta invånarna med information, rådgivning och utbildning, både för att förebygga och hantera eventuellt inträffade olyckor.

12. Statlig service

Den statliga servicen är en del i den grundläggande service som är nödvändig för att det ska vara möjligt att leva och verka på landsbygden.
I kommunen har statliga myndigheter som Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan servicekontor i Norrtälje stad. Polisstationer finns i både i Norrtälje (med dygnet runt-öppet) samt i Hallstavik, som har öppet några dagar i veckan. Det finns två statligt ägda apotek i kommunen och ett antal apoteksombud. Det kan ses som något missvisande då det idag finns fler aktörer på marknaden än det statligt ägda Apoteket AB. Postkontor finns i form av företagscenter i Norrtälje stad, samtidigt som det finns postombud på samtliga större serviceorter och några mindre orter. Systembolaget har en liknande service med systembolag i de tre största serviceorterna Norrtälje, Rimbo och Hallstavik. I resterande orter erbjuds servicen via ombud.

- Polis
- Post/ombud
- Systembolag/ombud
- Apotek/ombud
- Arbetsförmedling
- Försäkringskassan

13. Näringslivsservice i Norrtälje kommun

En näringslivsstrategi antogs i kommunstyrelsen i juni 2017. Utgångspunkter är kommunens vision och värdegrund och detta ska leda fram till en än attraktivare kommun med ett starkt och dynamiskt näringsliv vilket positivt bidrar till ekonomisk, social som ekologisk hållbar tillväxt. Syftet är att få en strategi som tydliggör och prioriterar kommunala insatser som stärker förutsättningarna för de aktörer som enligt gällande översiktsplan förväntas skapa 7000 nya arbetstillfällen till år 2040. Näringslivsstrategin, när den är antagen, blir en viktig pusselbit för arbetet med strategisk och hållbar landsbygds- och skärgårdsutveckling i Norrtälje kommun.

Strategin innehåller inriktningar som tillsammans bidrar till ett starkt näringsliv vilket är avgörande för kommunens tillväxt. Det handlar till exempel om att kommunen ger god service utifrån företagens varierande behov, att kommunen bjuder in till dialog och mötesplatser för att på så sätt främja entreprenörskap och att kommunen har en samhällsplaneringsprocess som är kopplad till näringslivets förutsättningar. Till strategin ska det tas fram konkreta årliga handlingsplaner i aktiv dialog med näringslivet.

Kommunens näringslivsarbete har som syfte att stimulera entreprenörskap och nyföretagande, skapa förutsättningar för tillväxt i de befintliga företagen och locka företag från andra delar av regionen att flytta verksamheten till Norrtälje kommun. De insatser som kommunen har stor rådigheter över är till exempel mark- och planberedskap, upphandling, bredbandsutbyggnad, kommunal service och mötesplatser för dialog. Majoriteten av aktiviteterna för att stödja näringslivsutvecklingen spänner således över stad, landsbygd och skärgård.

Närheten till tillväxtmotorer som Stockholm, Uppsala och Arlanda skapar goda förutsättningar för varu- och tjänsteproducerande företag. De kulturella och kreativa näringarna bidrar till en diversifiering av näringslivsstrukturen som på sikt leder till fler arbetstillfällen, turistintäkter, en god livsmiljö och vidareutvecklar innehållet i traditionella produkter. Hållbar närproduktion av förnybar energi och det stora intresset för närodlat och närproducerat förstärker en levande landsbygd och uppkomsten av s.k. gröna jobb.

I ett diskussionsunderlag från BUS, ”Blidöbygden - Utveckling i Samverkan”, föreslås bland annat lokalt företags- och näringslivscenter som en åtgärd för att främja för näringslivet. Det framgår också ett fokus på det lokala, genom att se till att utnyttja den kompetens som finns hos både fast- och fritidsboende, att värna det småskaliga och att utnyttja de lokala företagen, kan vara viktiga ingredienser för att bevara och utveckla lokalsamhället.

JOBBSTATISTIK I NORRTÄLJE KOMMUN

21 868 arbetstillfällen
7 897 företag
8 366 arbetsställen

13.1 BESÖKSNÄRING

Besöksnäringen är kommunens skyltfönster och kommuner med en stark besöksnäring uppvisar ofta hög sysselsättningsgrad, högt nyföretagande, god servicegrad och stark dagligvaruhandel. Företagen verksamma inom besöksnäringen består av en lång leverantörskedja och representerar handel, sport, kultur, transport, hotell m.m.

Tillgängliggörande av kommunens landsbygds- och skärgårdsmiljöer skapar attraktionskraft och ökar förutsättningarna för natur- och kulturturism. Vidare kan det bidra till att bevara och öka de ekologiska värdena. Besöksnäringen skapar arbetstillfällen där andra företagsbranscher har svårt att etablera sig.

Eftersom turism är en platsbaserad näring kan och bör det offentliga ta en tydlig roll i näringslivsutvecklingen för att se de bredare perspektiven som inte alltid är kommersiella. Det finns förhoppningar på att besöksnäringen ska lösa delar av landsbygds- och skärgårdsutvecklingens utmaningar vilket ställer höga krav på branschen såväl som på de kommunala, regionala och statliga sektorerna. Turister och lokala besökare är en tillgång eftersom de erbjuder fler inkomstmöjligheter på och för landsbygden. De turister som övernattar och stannar flera dagar är särskilt värdefulla. För att illustrera landsbygdens dragningskraft på den internationella marknaden, gjordes inom EU lite över en tredjedel av övernattningarna under 2014 på landsbygden.

Turism innebär inte sällan stora påfrestningar för miljön, varför den naturnära turismen bedöms ha potentialen att locka en växande målgrupp av klimatmedvetna resenärer. Det här bedöms i sin tur kunna ge positiva effekter på närmiljön, då det förutom miljömässiga skäl finns ekonomiska incitament för att bevara naturområden för näringsverksamhet. Det här har uppmärksammats i det tidigare nämnda diskussionsunderlaget från BUS, som belyser behovet av att utveckling av till exempel infrastruktur bör ske på ett varsamt sätt som är i balans med natur- och

miljöintressen. Det för att behålla den karakteristiska skärgårdsmiljön, som är attraktiv för boende såväl som för besökare.

I Sverige är besöksnäringen starkt växande, och den kan innebära en stor potential för ökad sysselsättning. Den svenska naturturismen omsätter idag 3,6 miljarder kronor, samtidigt som 37 procent av företagarna anser sig vara i en tillväxtfas.

Ett område som pekats ut i den nationella satsningen för destinationsutveckling är Stockholms skärgård. Den turismrelaterade näringen i Stockholms skärgård i sin helhet är cirka 4 miljarder och sysselsätter ungefär 3300 personer på årsbasis. Inte bara naturupplevelser som skärgården erbjuder kan innebära möjligheter för besöksnäringen, utan även i kombination med andra verksamheter. Till exempel med koppling till traditionellt skärgårdsfiske och förädling och även sportfiske. I Stockholms län är det inte ovanligt att landsbygdens traditionella näringar kombineras med en eller flera bisysslor. Hela 42 procent av jordbruksföretagen bedrev någon eller flera andra verksamheter.

13.1.1 MARKNADSFÖRING

För att turister ska hitta hit krävs marknadsföring och den bör vara riktad till respektive målgrupp. Turismen i sig är även en slags marknadsföring av landsbygden och kommunen som senare kan leda till både fler besökare och även nya inflyttare och nya företag genom den enskilde turismens positiva upplevelser.

Exportmogna destinationer, är ett ganska nytt begrepp. Det handlar om turistmål som är så intressanta och har så bra service att de är mogna för att marknadsföras på export. Stockholms skärgård är definitivt ett sådant. Regionalt intressanta turistmål kan kommunens vandrings- och cykelleder bli, speciellt om de kan erbjuda bra anslutande kollektivtrafik. Lokalt intressant är alla små utflyktsmål som passar för en kortare tur på helgen året runt, speciellt om där finns café, restaurang eller en öppen gårdsbutik.

13.1.2 VISIT ROSLAGEN

Visit Roslagen AB har sedan 2009 uppdraget att samverka med Norrtälje kommun, Östhammars kommun och Österåkers kommun för att bygga det gemensamma varumärket Roslagen. Visit Roslagen ska verka för att Roslagen utvecklas till ett av Sveriges fem mest attraktiva besöksmål, Norrtälje kommun och Roslagens attraktionskraft på besökare ökar, omsättningen i besöksnäringen ökar, samverkan med och mellan företagen i näringen underlättas. Bolaget erbjuder turistbyråverksamhet, marknadsföring och destinationsutveckling.

13.1.3 STOCKHOLM ARCHIPELAGO

Stockholm Archipelago är en långsiktig regional samverkan med syfte att skapa förutsättningar för en starkare besöksnäring i Stockholms läns skärgård året om med huvudmålet ökad sysselsättning. Samarbetet har varit operativt sedan 2015. Arbetet drivs i nära samverkan med näringen, till exempel med hotell, transportörer, restauranger och aktivitetsbolag, och är riktat mot en internationella målgrupp. Stor vikt läggs på pressbearbetning, agent-bearbetning, kommunikation i digitala kanaler samt via webben.

14. Attraktionskraft och attraktionsfaktorer

Landsbygden kan ses som ett varumärke som behöver vårdas och marknadsföras. En god miljö i vid bemärkelse, flera besöksmål och upplevelser av olika karaktär, matserveringar och kaféer attraherar besökare. Varumärket vårdas genom att landsbygden ger ett välskött, välmående och välkomnande intryck. För att locka fler besökare till en ort behöver åtgärdas sådant som signalerar att platsen inte är attraktiv och verkar avskräckande på besökare.

14.1 KULTURMILJÖN

Lokala museer finns på flera platser samt flera mindre museer som visar bruksföremål och maskiner. Kvarnar finns, både vid vattendragen och som väderkvarnar. Gamla övergivna industrimiljöer är för att nämna ett exempel en typ av besöksmål som har fått ökat intresse.

Norrtälje kommun har 26 riksintressen för kulturminnesvård, däribland Norrtälje stad och Sveriges äldsta nationalpark; Ängsö.

Riksintresseområdena kan delas upp i följande kategorier:

- Skärgårdsmiljöer (6 st.)
- Farleds- och kommunikationsmiljöer (2)
- Landsbygd, förhistoria till stormaktstid (12)
- Herrgårds- och slottsmiljöer (1)
- Industrimiljöer (4)
- Stadsmiljö (1)

Många av dessa riksintressen är också av stort intresse för dess naturvärden.

Nyligen har det sammanställts beskrivningar för 22 av dessa, Förutom att de innehåller råd och tips för befintliga och tillkommande fastighetsägare inom dessa områden är detta material god marknadsförare för att upptäcka och visa upp den mångfald av kulturellt unika miljöer med stora värden som finns i kommunen. De 22 riksintressebeskrivningarna kommer att vara tillgängliga att ladda hem via nätet dels via kommunens hemsida samt genom webbplatsen ”Norrtälje kultur”.

14.2 NATURMILJÖN

Norrtälje kommun är länets till ytan överlägset största kommun. Förutom landarealen kan det läggas till ytterligare areal i form av skärgård och hav. Totalt har antalet öar beräknats till ungefär 13 000.

Tillgången till naturmiljö är stor; Skogar med bär och svamp, sjöar och vattendrag, många med goda och tillgängliga fiske-möjligheter eller bara natur att vandra i eller njuta av.

Antalet områden med höga naturvärden är stort. Det finns i kommunen för närvarande 93 naturreservat varav några är så kallade kommunala naturreservat. Det är till antalet drygt 30 procent av alla naturreservat i länet. Kommunens naturreservat upptar en yta på 15000 hektar varav 2/3 är vattenareal.

Naturreservaten kan delas upp i följande kategorier:

- Ö (3 st.)
- Fornlämning/Kulturlämning (4)
- Kulturlandskap (2)
- Marina Värden – Hav (1)
- Skogsmark (53)
- Våtmark (7)
- Ängs- och betesmark (13)
- Botaniska värden (6)
- Geologiska värden (1)
- Kust och Hav (21)
- Sjöar och Vattendrag (24)
- Slåtteräng (2)
- Zoologiska värden- fåglar (2)

Förutom naturreservat finns en rad olika skyddsvärda områden och objekt. Det finns exempelvis 107 så kallade Natura 2000-områden. Det finns också två MPA- områden (Marine Protected Areas) som till viss del är belägna inom kommunen. MPA områdena är en del av det internationella samarbetet HELCOM för att skydda värdefulla marina och kustnära miljöer i Östersjön. De här två områdena är Stora Nassa/Svenska Högarna samt Gräsö/Singö skärgård. Det finns även 27 naturminnen, 156 biotopskyddsområden, 4 fågeldirektivsområden, 14 fågelskyddsområden och 2 sälskyddsområden.

14.3 CAFÉER, RESTAURANGER, KONFERENSANLÄGGNINGAR M.M.

Det finns ett brett utbud av restauranger, caféer och konferensanläggningar i kommunen. De restauranger och caféer som finns är framförallt lokaliserade i tätorterna. Samtidigt finns restauranger och caféer på mindre orter och på landsbygden, framförallt längs kusten och i skärgården, där kundunderlaget stiger avsevärt under sommarhalvåret. Konferensanläggningar finns på olika håll i kommunen, många ute på landsbygden i många av de natursköna miljöer som går att finna på landsbygden och i skärgården.

För kartor över caféer, restauranger och konferensanläggningar: se kapitel 1.2.1–1.2.5 och bilaga.

14.4 TILLGÄNGLIGHET

Landsbygdens attraktionskraft ökar om den görs tillgänglig för besökare. Markerade vandrings- och cykel leder bidrar sannolikt till att öka attraktionsvärdet.

Cykel, rid- och vandringsturister rör sig långsammare och stannar längre inom området.
Även kortare vandringsleder på 3-5 km är attraktiva både för turister och för de boende i området.

14.5 VANDRINGSLEDER

Kultur och Fritid på kommunen ansvarar för Roslagsleden. Framtidsplanerna är att fortsätta underhålla den väl. Besöksantalet ökar kontinuerligt och efterfrågan på en välskött led är stor.

Många vandringsleder har initierats av ideella grupper. Exempelvis kanalpromenaden mellan Älmsta och Gåsvik, eller Singölederna. Kultur och Fritid lämnar inte bidrag och är inte inblandad i någon annan led än Roslagsleden.

Större sammanhängande åkerarealer utgör ett hinder för allmänheten när markvägar lagts igen. Tomtmark som dragits ut till strandkanten, förbud mot cykel och ridning är också hinder som minskar tillgängligheten och därmed attraktionskraften. Samverkan med markägare är nödvändig för att skapa en öppen och välkomnande landsbygd med ökad tillgänglighet och attraktionskraft.

En bättre och väl underhållen skyltning behövs till framförallt de mindre och medelstora besöksmålen. Plats att parkera behövs vid besöksmålen. Att ange GPS-koordinater i turistinformationen är ett modernt sätt att visa vägen.

14.6 ÖVERNATTNING

Att erbjuda övernattningsmöjligheter är en möjlig biinkomst för landsbygden och förlänger tiden som besökarna vistas i området. Det bedöms vara brist på övernattningsbäddar i hela kommunen.

Var efterfrågan på boende är störst bör utredas. Boendepaket, Bed & Breakfast, rum i olika typer av ”pensionat” och övernattning i privatstugor förmedlas delvis via Visit Roslagen. Campingplatser finns liksom platser för husbilsuppställning.

I skärgården finns en stor efterfrågan på övernattningsmöjligheter. Skärgården i Norrtälje kommun har flest kommersiella gästnätter av alla kommuner i länet. Under 2014 spenderades där ungefär 280 000 gästnätter.

Samtidigt har antalet gästnätter i Norrtäljes skärgård ökat betydande i jämförelse med länets andra skärgårdskommuner. Där har utvecklingen varit oförändrad eller i vissa fall negativ.

Det finns såväl hotell som pensionat på landsbygden, bäddkapaciteten oklar. En stor del av dessa är på Konferensanläggningar. De största är Marholmen, Johannesbergs slott, Rånäs slott samt Havsbaden i Grisslehamn. Hur många B & B som finns är oklart liksom bäddkapaciteten på campingplatser och stugbyar. Uthyrning av befintliga fritidshus vecko- eller månadsvis är sannolikt av stor omfattning med tanke på att fritidshusbeståndet är landets överlägset största.

14.7 NÄRSERVICE

Butiker, caféer, restauranger, gårdsbutiker, bensinstationer är närservice som både ortsbefolkning, deltidsboende och besökare efterfrågar och uppskattar liksom bra iordningställda rastplatser med tillgång till dricksvatten, toaletter och soptunnor. En bra skyltning behövs för att besökare ska hitta till den närservice som inte ligger alldeles vid vägen.

Det bedöms finnas ännu outnyttjade möjligheter till företagande inom serviceområdet riktat mot besökare t.ex. cykel- och kanotuthyrning, anordnande av upplevelsepaket, tillsyn av fritidshus, glass- o fikaförsäljning m.m.

För kartor över närservice: se kapitel 1.2.1–1.2.5

15. Fritidshus

Det finns ungefär 25 500 fritidshus i Norrtälje kommun (2014).

Dessa är fördelade församlingsvis enligt tabellen till höger (storleksmässigt).

Norrtälje kommun är den kommun i landet som har överlägset mest registrerade fritidshus. Cirka 5 procent av alla rikets fritidshus finns i Norrtälje kommun.

En fritidsboende bor generellt i sitt hus ungefär 2 månader per år. Studier visar dock att i Stockholmsområdet ökar den tid man vistas i sitt fritidshus till att i stor utsträckning även inbegripa helger, framförallt under vår och höst samt att vistelsetiden är som störst i åldrarna 60-80 år. Att man är skriven i annan kommun men vistas mer eller mindre heltid i sitt fritidshus antas vara vanligt.

Knappt 17 000 av kommunens fritidshus har så kallade fritidsabonnemang för sophämtning vilket tyder på att antalet fritidshus som bebos längre tider (antal fritidshus med permanent sophämtning) kan uppgå till högst 8000 vilket i praktiken innebär ett kontinuerligt stadigt befolkningstillskott på landsbygden på minst 10 000 personer.

Fritidshusägare efterfrågar samma saker som de fast boende och bidrar till att bibehålla serviceutbudet på landsbygden och i kommunen i allmänhet. Vid planering av nybyggnation görs ingen skillnad mellan fritidshus och åretruntbostäder. Investeringar i fritidsfastigheter svarar för ungefär 10 procent av all turismkonsumtion i Sverige, betydelsen för Norrtälje lokalt antagligen betydligt högre.

Långtids- eller korttidsuthyrning av sitt fritidshus antas vara av relativt hög omfattning i Norrtälje kommun.

De befolkningsmål som Norrtälje kommun antagit i samband med godkännandet av Översiktsplan 2040 bygger på att cirka 1 procent av kommunens fritidshusbestånd permanentas varje år. Statistik kring hur det verkligen förhåller sig saknas dock.

FRITIDSHUS		
1	Blidö	3627
2	Väddö	3401
3	Länna	2905
4	Rådmansö	2042
5	Frötuna	1977
6	Vätö	1941
7	Häverö	1740
8	Björkö-Arholma	1014
9	Roslagsbro	995
10	Singö	891
11	Riala	708
12	Edsbro	476
13	Söderby-Karl	440
14	Ununge	361
15	Edebo	322
16	Estuna	301
17	Gottröra	276
18	Fasterna	265
19	Rimbo	171
20	Husby-Sjuhundra	162
21	Lohärad	108
22	Närtuna	106
23	Rö	88
24	Skederid	85
25	Norrtälje Stad	55
26	Malsta	10
	Rest	10
	Totalt	25529

Tabell ovan: Antalet fritidshus fördelade församlingsvis. I Frötuna församling ingår delar av ”västra Rådmansö”.

16. Demokrati och delaktighet

Traditionen av att organisera sig är stark på landsbygden. Föreningslivet har sedan länge varit en viktig arena för att bedriva demokratiskt arbete och skapa delaktighet i lokalsamhället, men även för att välkomna och integrera nya invånare. Studier har nämligen visat att föreningslivet kan ha en viktig funktion för nyinflyttade för att uppleva delaktighet.

Det finns på landsbygden många lokala intresseorganisationer motsvarande byalag. Historiskt var byalagen en institution där invånarna i en by organiserade sig. Längre tillbaka i tiden hade de en mer juridisk funktion än idag, då byalagen till exempel utsåg sändebud till sockenstämman, som idag skulle motsvaras av kommunfullmäktigeledamöter. Byalagen var också viktiga ekonomiska enheter som kunde ha hand om frågor såsom allmänningar, kvarnar, vägunderhåll och fiskevatten. Idag har byalagens roll förändrats, även om byalag fortfarande kan vara rådgivande i kommunala och landstingskommunala frågor. Det finns även exempel i Norrtälje kommun på lokala engagemang som kan liknas vid byalagens historiska verksamhet. Till exempel finns livsmedelsbutiker som är gemensamt ägda genom en förening i bygden.

Det finns också många andra intresseorganisationer och föreningar som har en liknande roll som byalagen har haft genom historien, och variationen kan vara stor i vilka frågor som engagerar. Det här utvecklas mer i kommande delkapitel (15.1 Föreningar och kyrkor). Det finns många bygdegårdsföreningar, och andra föreningar, som ofta har andra fokus än lokal demokratiutveckling.

Medborgardialog på initiativ från kommunen har förekommit i vissa frågor och samrådsmöten är lagstadgade i arbetet med den kommunala översiktsplanen. Kommunen arrangerade även under 2017 dialogmöten i 18 orter på landsbygden för att fånga upp medborgarnas tankar och åsikter om framtiden för landsbygden, och för att söka underlag till kommunens landsbygds- och skärgårdsutvecklingsprogram. Under några av dialogmötena lyftes behovet av fördjupad dialog mellan de boende och kommunen.

Arbete med lokal demokrati kopplat till kommunens verksamhet kan utvecklas ytterligare på landsbygden. Kommunen ansvarar för ett så kallat skärgårdsråd där öar utan fast landförbindelse med fast befolkning är representerade.

16.1 FÖRENINGAR OCH KYRKOR

Totalt fanns i kommunen 202 olika bidragsberättigade föreningar 2015. Av kommunens totalt 202 registrerade föreningar, är 108 av föreningarna verksamma utanför Norrtälje stad.

På landsbygden finns ett aktivt föreningsliv och det har en viktig social roll. Förutom tillgång till service och arbete är det viktigt för många att kunna engagera sig på fritiden och tillhöra ett sammanhang och en grupp i sin hembygd. De fyller ofta en social funktion genom att stärka gemenskapen och utgöra mötesplatser för bygdens invånare. Föreningarna har också en betydande roll i att bevara och utveckla det område eller den ort som de verkar i. Det kan till exempel vara hembygdsföreningar som arbetar för att lyfta fram bygden och den historia som finns där, dess miljö och de människor som tidigare bott där.

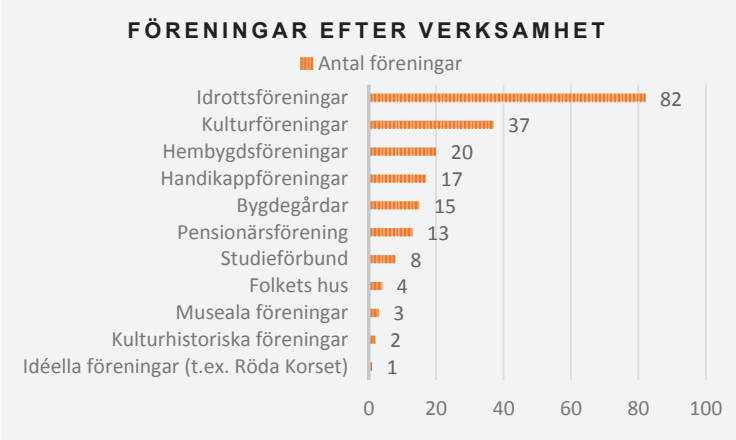

Det är även vanligt att föreningar arbetar kring lokala utvecklingsfrågor. Det till exempel vara bredbandsföreningar, som startas för att bygga ut bredband i bygden. I andra fall driver byalag livsmedelsaffären på orten. Det finns även företagarföreningar som arbetar för att främja det lokala näringslivet. Samverkansnätverk förekommer också mellan föreningar, likt på Blidö där ett flertal föreningar samverkar i ett ideellt nätverk för bygdens utveckling. En annan föreningsverksamhet som är vanlig på landsbygden i Norrtälje kommun är idrottsföreningarna vilket framgår av tabellen ovan. Idrottsföreningarna har en stor betydelse på många orter och på flera

olika sätt. Dels engagerar idrottsföreningar många barn och ungdomar, som i många fall inte tidigare varit engagerade i föreningslivet. Det är inte heller ovanligt att idrottsföreningarna engagerar bygden i olika typer av evenemang såsom turneringar, marknader eller läger.

Även kyrkorna och församlingarna har en tydlig förankring i landsbygden och engagerar många och är för många en viktig mötesplats.

16.2 MÖTESPLATSER PÅ LANDSBYGDEN

På landsbygden finns många ofta bra utrustade och intressanta möteslokaler, till exempel i bygdegårdar, hembygdsgårdar, kyrkor- och idrottsföreningarnas samlingslokaler, och inte minst i kommunala fastigheter såsom skolor. Lokalerna har ofta en viktig roll i bygden som mötesplatser för bygdens invånare, vare sig det är för föreningsmöten, kulturevenemang, religiösa sammankomster eller idrottsturneringar. Lokala anläggningar finns även för olika idrottsföreningar. Fotbollsplaner, bouleanläggningar och golfbanor är några exempel. Lokaler kan även skapa möjligheter för föreningar på bygden att finansiera sina verksamheter, till exempel genom uthyrning för olika evenemang som konferenser, bröllop eller läger, för att nämna några exempel.

Det finns även många viktiga mötesplatser som hänger samman med vardagslivet i bygden, vilket till exempel kan vara den lokala lanthandeln. Studier har visat att den lokala butiken ibland har en större betydelse som mötesplats än som plats för att köpa livsmedel för bygdens invånare. Därför fyller liknande servicefunktioner även ett syfte som mötesplats i många orter. Den trend som råder över landsbygder på många håll i Sverige med minskande lokal service kan därför innebära utmaningar för landsbygden. När viktiga mötesplatser försvinner, och därmed eventuellt en del av attraktiviteten till bygden, kan det finnas behov av att nya mötesplatser skapas.

17. Integration

Att aktivt arbeta med att öka antalet invånare på landsbygden genom att välkomna inflyttande ökar underlaget för att kunna behålla kommunal service som förskola och skola. En ökad mångfald på orten öppnar för nya idéer, nya kontakter och ger drivkraft till utveckling.

En form av integration som i flera sammanhang har lyfts fram för landsbygden är en så kallad grön integration. För även om befolkningen på landsbygden i kommunen ökar, och har gjort det under en längre tid, har landsbygdens traditionella näringar tappat i betydelse. Kommunens åker och betesmarker blivit mindre till ytan, samtidigt som medelåldern hos lantbrukarna är hög. En möjlighet som har uppmärksammats är grön integration, som har lyfts fram som en möjlighet till integration samtidigt som det kan underlätta en generationsväxling inom de gröna näringarna. Den här generationsväxlingen är högst aktuell för jordbruksföretagen i Norrtälje kommun, då företagarna år 2015 hade en medelålder på 60 år. Samtidigt kan sysselsättning i de gröna näringarna ge goda möjligheter för personer med utländsk bakgrund att integreras i det svenska samhället. En lyckad integration kan också innebära en stor möjlighet för landsbygden då fler inflyttare befolkning eventuellt väljer att bo kvar. Annars finns sannolikheten att nyinflyttade istället väljer att flytta från landsbygden.

KONTAKTUPPGIFTER

Norrtälje kommun

Box: 800, 761 28 Norrtälje
Telefon: 0176-710 00
E-post: norrtalje.kommun@norrtalje.se

norrtalje.se